

107 + Bril. Bostni roo secenje

katedra

YU ISSN 00022 / 9296

LETNIK XIX ŠT. 15-16

25.XI. 1979

CENA 3 DIN

VSTOP NEPISMENIM PREPOVEDAN

katedra

ČASOPIS UNIVERZITETNE
SODOBNOSTI KATEDRA

Izdaja Univerzitetna konferenca ZSMS na
mariborski univerzi
62000 Maribor, Ob parku 5, Tel. (62)
22004

Ziro račun: 51800-678-81846

Glavni urednik: Zdravko Kravanja

Odgovorna urednica: Vera Damjan
K oblikovanju številke prispevali: Iztok
Jančar, Aleš Lombergar in Ivan Soče.

Tajnica uredništva: Slavica Domajnko

Distributer: Vlado Hojnik

Tehnični urednik: Marjan Hanl

Sodelavci: Jožica Bauman, Zalka Božič,
Zlatka Gutman, Dušan Ivanišin, Darinko Ko-
res, Bojan Krajnc, Vlasta Lamprecht, Tatjana
Maruško, Ernest Padežnik, Jana Padežnik,
Srečko Pirtovšek, Tomaž Pandur, Blaž Rafolt,
Irena Sket, Tanja Štajner, Zvone Teržan, Igor
Turičnik in Lucijan Vihar.

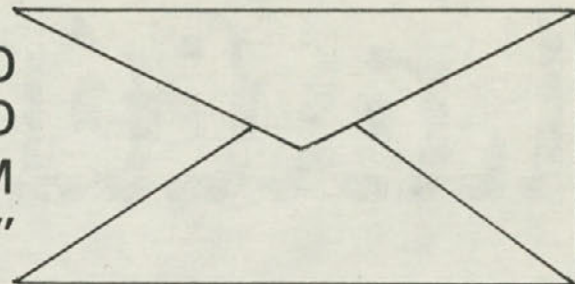
Izdajateljski svet: Marija Debelak,
Marjan Fekonja, Miroslava Geč-Korošec,
Miran Krajšek, Fanika Kranjc, Franc Kržan,
Mojca Majerle, Lujko Polanec, Marjan Pun-
gartnik (predsednik), Bogdan Čepič, Franci
Rogelšek, Boris Sovič, Sebastijan Strašek,
Črtomir Stropnik, Ivan Soče, Zvone Teržan.

Sofinancerji: Katedra izhaja ob podpori
šol univerze v Mariboru, Univerzitetne kon-
ference ZSMS Maribor, Izobraževalne
skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti
Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje
Slovenije in Raziskovalne skupnosti Slove-
nije.

Tisk: CGP Mariborski tisk, Tržaška 14
Cena izdaja je 3 din. Letna naročnina znaša
40 din, za združeno delo in inštitucije 60 din.
Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo.
Uradne ure vsak delavnik od 11 do 13.

ODPRTO PISMO „ŠTUDENTSKIM FUNKCIONARJEM“

Zdaj vas imam dovolj. Čisto zares.
Vas, ki se skromno ali neskrupno imenujete za
študentske funkcionarje, vas, ki si domišljate, da
ste avantgardisti, vas apolitičnih politikov, vas
nedelegatskih delegatov, vas pravolinijskih plaval-
cev v ustaljenih vodah, vas intelektualcev samo po
indeksu, vas revolucionarjev, ki niti jezni ne znate
biti.

Zdaj vas imam dovolj.
Vas, ki svoj neuspeh imenujete »študentska
nezainteresiranost in vsesplošna pasivnost«, vas
spokojne samozadovoljneže ob najmanjših uspe-
hah, vas recitatorje resolucij, vas vodilnih, ki nikakor
ne veste kako naprej.
Cele generacije se že izgovarjajo na iste štose, da
bi tako opravičili svoj neuspeh in razorožili svoje
kritike.

Sedaj je dovolj!
Po vašem so primanjkanje kadrov krive
kadrovske komisije, za slabo informiranje komisije
za informiranje, kulturne pasivnosti so krive
kulturne komisije, za slabo idejno osveščenost
komisije za idejno-politično delo... Tako so vas
naučili: za vsak problem (področje) je potrebno
oblikovati komisijo, ki je kriva če rezultati izostane-
jo, uspehe pa si bratsko delimo. Vse po jusu.

Ali ste vsaj enkrat pomislili, da kadrovske
komisije ne delujejo zato, ker — nimajo kadrov?
Ali ste mogoče pomislili, da je za to največkrat
kriva komisija za idejno-politično delo? Ali se vam je
kdaj zdela neumna trditve, da je več kot 4000
študentov apolitičnih, nezainteresiranih, pasivnih?
Ali vam je kdaj padlo na pamet, da kulturne komisi-
je ne delajo zaradi pomanjkanja jasnih in zanimivih
programov, na osnovi katerih bi študenti aktivno
kultivirali sami sebe?

Ali ste se sploh kdaj vprašali, kako vzgaja
športna komisija, katere delovanje se omeji le na
organizacijo neke iade ali plesa, kulturna komisija,
katere predsednik organizira razstavo slik ali
brucovanje, komisija za idejno-politično delo, ki
skoraj nikjer ne deluje...?

Ali ste kdaj razmišljali, kako vzgaja neki nedo-
segljivi marksistični center, kako vzgaja šola ali
krajevna skupnost?

»Revolucija še traja«, je za vas le še fraza,
primerna za mitinge, marksizem teorija za filozofe,
samoupravljanje pa konkretizacija te teorije, s
katero se ukvarjajo delegati. Če bi kadrovske
komisije dobro delale, bi imeli delegate in bi bil
tako problem samoupravljanja spravljen z dnevne-
ga reda, ali ne? Za idejno usposabljanje imamo
plačane profesorje in za vas problemov ni.

Mislili ste, da bodo vsi problemi izginili z oblikova-
njem samoupravnih skupin. Formirali smo jih, pa
spet nič. Lansko leto, v prvem letu njihovega
delovanja, niso bili doseženi želeni rezultati. Na
začetku tega leta je njihovo delovanje še slabše.
Ali ste razmišljali, zakaj je tako?

Ali veste, zakaj študenti ne prihajajo na sestanke
svoje skupine, zakaj je težko dobiti prostovoljca za
najpreprostejšo nalogo, zakaj se nekatere samou-
pravne skupine od začetka tega šolskega leta niso
niti sestale!

Ali veste, da niti ena skupina ljudi ni aktivna, če
je ne vežejo skupni interesi, skupni in jasno
postavljeni cilji?

Ne trdim, da morajo programi priti z vrha, trdim,
le, da jim je treba pomagati. Vsi imamo iste cilje —
cilje socializma. Problem, ki se zastavlja, se torej
ne nanaša na cilje, temveč na način, na pot.

Ali ima sploh katera samoupravna skupina to
pot načrtovano, ali ima opredeljene načrte za

krepitev in razvijanje samoupravnih odnosov,
marksistično samoizobraževanje, analizo vsega,
kar je v zvezi s pedagoškim procesom? Nima,
tovarišija, nima!

Zavzimate se za samoupravne ure, vsak drugi
ali tretji torek v mesecu, prepričani, da je to dovolj
za znanje samoupravljanja, za uresničevanje
samoupravnih dolžnosti in pravic, in dobra osnova
za dajanje karakteristik o družbenopolitični aktiv-
nosti.

Ali veste, zakaj na sestankih osnovnih organiza-
cij zveze komunistov sedi skoraj vedno samo
polovica članov — študentov?

Doklej bo tako?
S svojim delom ne napravite nič. Star kitajski rek
pravi, da so najboljši delavci tisti, ki znajo in hočejo,
slabši so tisti, ki znajo, pa nočejo, najslabši pa tisti,
ki ne znajo, vendar hočejo. To zadnjo kategorijo bi
lahko preoblikovali in zapisal: največji škodljivci so
tisti, ki ne znajo in se nočejo naučiti, vendar hočejo
delati.

Ne trdim, da vsi naši študentski funkcionarji
spadajo v zadnji tip trudenikov, trdim pa, da jih je
precej, in celo preveč.

Njim je namenjen stavek:
Zdaj vas imam dovolj!

si

GOSTILNIŠKO SAMO- UPRAVLJANJE NA UNIVERZI

Kakor lani, smo tudi letos obliko-
vali samoupravne skupine, da bi raz-
širili delegatsko bazo, zagotovili čim
večjo demokratičnost, aktivirali štu-
dentsko populacijo, njihovo idejno-
politično in samoupravno učenje itd.

Prepričana, da je prvi pogoj za
kvalitetno delo medsebojno pozna-
vanje, je večina skupin organizirala
piknike, spoznavne večere..., nekate-
re pa so o tem dale celo zapisnike
vodstvu ZSMS. V njih resda niso bili
navedeni litri vina, vodke, ipd., jasno
pa je bilo zapisano, da se je samo-
upravna baza sestala v gostilni. Ob
vsem tem ne bi bilo nič hudega, če se
to ne bi dogajalo tako pogosto in če to
ne bi bili edini sestanki nekaterih sam-
oupravnih skupin.

Ali se delegatske baze selijo v
gostilne?

Ali bomo imeli delegate iz Orla,
Slavije, Novega sveta...?

Jasno je samo to, da se stanje
spreminja, in to na bolje. Namreč, tudi
prej so študenti masovno odhajali v
gostilne, sedaj odhajajo vsaj
organizirano — kot samoupravne
skupine.

si

INFORMACIJE

PROBLEMATIKA KUD ŠTUDENT

Letos je KUD ŠTUDENT praznoval 15-letnico obstoja. Društvo je doživljalo svoje vzpone in padce, spreminjalo se je število sekcij in množičnost. Sedaj v njegovem okviru delujejo tri sekcije: akademski pevski zbor Boris Kraigher, akademska folklorna skupina Študent in skupina za moderni ples POINT.

Slavnostna akademija (ki je — mimogrede — požrla kar znatna denarna sredstva) je mimo in študentje se zopet ubadajo s kopico problemov, med katerimi je seveda zopet tisti osnovni: osušena blagajna. Tako so septembra izdali analizo stanja KUD v letu 1979/80, ki je na koncu izzvenela kot krik na pomoč, saj govori o društvu, ki je pred razpadom. Do sedaj se je stanje že malce izboljšalo. Dobili so nekatere enkratne dotacije, ki jim bodo pomagale prebroditi sedanje težave. Toda to še nikakor ni rešitev, vseh problemov. Zagotovili so, da ne bodo razpadli, čaka jih pa še mnogo trdega dela in — stiskanja zob.

Mislím, da ni treba poudarjati pomena KUD, saj potrebujemo študente, ki se ne posvečajo samo študiju (ali pa posedanju po bifejih in gostilnah), temveč ao aktivni tudi na drugih področjih (kulturnem, športnem, družbenopolitičnem idr.). Le tako se lahko izoblikuje celovita osebnost, ki bo vsestransko sodelovala pri ustvarjanju naše družbe. Obenem pa je KUD tudi predstavnik univerze, torej vse mariborske in okoliške mladine. Zato nam ne more in ne sme biti vseeno, kaj se dogaja v KUD in kakšne probleme imajo.

O kvaliteti dela sekcij KUD pričajo številna priznanja. Toda v domačem okolju to delo nikakor ni pravilno ovrednoteno in upoštevano. Člani KUD se ukvarjajo s težavami, ki jih pravzaprav ne bi smelo biti. Ni čudno, da jih kolegi iz drugih univerzitetnih središč vprašujejo, kako lahko v takšnih pogojih sploh delajo. Denar doteka neredno in premalo ga je za nemoteno delo sekcij. Dostlej je KUD dobival letne dotacije od univerzitetne konference. To financiranje se je večkrat zataknilo, ker je prihajalo do zamud pri podpisovanju samoupravnih sporazumov. Nekaj denarja so dobivali tudi od zveze kulturnih organizacij iz kulturne skupnosti Maribora in Slovenije.

Ves sistem financiranja se bo nekoliko spremenil, tudi porazdelitev denarja med obe slovenski

univerzi bo enakovrednejša. KUD si od teh sprememb obeta nekoliko boljše pogoje za delo. Marsikdaj se je dogajalo, da so se člani in umetniški vodje morali ukvarjati s prosjačenjem za denar namesto z umetniškim delom. Odpovedati so tudi morali sodelovanje na nekaterih festivalih ali pa so si člani vožnjo plačali sami.

Velike težave so tudi s prostori za vadbo, administracijo in skladiščenjem opreme. Depandanso pri študentskih domovih je zasedla kuhinja, sekcije pa so se selile iz prostora v prostor. Vadili so v nezakurjenih prostorih, če so podaljšali vaje le za nekaj minut, so jih čistilke zaklepale v razrede, na PA so zahtevali najemnino, čeprav KUD deluje v sklopu uprverze itd. Pevski zbor sedaj vadi v prostoru centra za glasbeno vzgojo, ker je umetniški vodja pač tam ravnatelj, folklor vadi v osnovni šoli, skupina POINT pa v domu JNA zaradi dobrega sodelovanja z vojaki. V teh prostorih nima nobena skupina dobrih pogojev za delo. Obljubljajo jim prostore v večnamenskem objektu, ki ga bodo gradili na koroškem platoju, vendar se študentje bojijo, da bodo tudi te prostore izgubili zaradi kuhinje ali česa drugega.

Morda je rešitev teh problemov v drugačni organiziranosti KUD, v načrtni združitvi obštudijskih dejavnosti na ravni univerze ali pa širše. Jasno pa je, da je društvo preraslo okvire amaterskega vodenja. Nujno bi potrebovali nekoga, ki bi profesionalno delal pri KUD, saj predsednik (študent) težko sam skrbi za finančne zadeve, nastope itd. Potrebovali pa bi tudi kakšno „vplivno osebnost“, ki bi opravljala funkcijo predsednika društva in zastopala njegove interese, kot je to urejeno v drugih univerzitetnih središčih. Žal je res, da nobena še tako dokumentirana uradna prošnja ni tako močna kot telefonski klic znane osebe.

Čeprav je delo KUD afirmacija univerze, ta zanj ne skrbi dovolj in je ne zanima kulturno udejstevovanje študentov. Takšen odnos se pojavlja že leta, zato je razumljiva zagrenjenost in pesimizem, ki je srečamo med člani in umetniškimi vodji. Počutijo se odrinjene in prezrte kljub kvaliteti, vloženemu trudu in odreknanju, ki ga takšno delo zahteva. Ni čudno, da jim včasih zmanjkuje volje. (Izjema je morda le POINT, ki koraka po svoji poti, ki mu jo omogoča specifičnost njegove dejavnosti.

Na univerzi v Mariboru študira okoli 7000 študentov, v KUD jih sodeluje okoli 150. To res ni veliko. Vendar za bistveno razši-

ritev dejavnosti, za ustanovitev novih sekcij, za vključevanje več novih članov enostavno ni možnosti, ni denarja, prostorov...

Že res, da mladost marsikaj zmore, vendar samo dobra volja ni dovolj.

Jana Padežnik

MATERIALNI POLOŽAJ ŠTUDENSKIH DRUŽIN

Študenti ob delu imajo neprimerne boljše materialne pogoje kot redni študenti, kajti status le-teh še ni rešen. Zato imajo probleme pri nabavi učnih pripomočkov, saj so zanje predragi, štipendije pa so prenizke. Osnova zanje je bila zadnjikrat določena leta 1969 glede na tedanje življenjske stroške. Na posebne probleme pa naletijo študenti, ki se odločijo za oblikovanje družin.

Te družine imajo večinoma enega ali dva otroka. Tako študenta postaneta nosilca osnovne družbene celice, skrb zanjo pa je prepuščena večinoma le njima. Družbena skrb je namreč danes usmerjena v večji meri le k družinam zaposlenih staršev. Kaže se predvsem kot pomoč za varstvo otroka, za opremo novorojenca, z nadomestilom osebnega dohodka za podaljšan porodniški dopust za mater, v izjemnih primerih tudi za očeta, in z otroškimi dodatkom.

Tu so študentske družine izvzete. Pestijo jih veliki materialni problemi, od tod pa izvirajo študijski, stanovanjski in drugi. Nekaterim študentom pomagajo in skrbijo za otroke njihovi starši. Kjer to ni mogoče, si študentske družine pomagajo, kakor vedo in znajo. Da si družine zagotovijo materialna sredstva, so očetje primorani poleg študija opravljati priložnostna dela preko Študentskega servisa, medtem ko matere skrbijo za otroke in domača opravila. Oba, mož in žena, se v takih pogojih ne moreta v zadostni meri posvečati študiju. Večkrat se zgodi, da ponavljata letnik ali pa sta primorana končati študij na prvi stopnji, čeprav imata večje ambicije.

Tudi štipendijska politika nekaterih OZD je neustrezna, ker nočejo priznati štipendije materam, ki so zaradi poroda zapravile eno leto

študija. Tako se matere raje vpišejo v naslednji letnik, če je to mogoče, brez zahtevanih izpitov, in so poleg vseh ostalih obveznosti študijsko preobremenjene.

Mnogo je primerov, da so študenti — starši opustili študij za določeno dobo, se zaposlili in šele po nekaj letih ponovno začeli študirati ob delu.

Na splošno vse mlade družine danes težko dobijo prepotrebna stanovanja, študentske družine pa so tu še v težjem položaju. Veliko je primerov, da zato zakonca živita ločeno pri svojih starših in da celo nista registrirana kot člana samostojne družine.

Štipendijska in socialna pomoč mladim družinam je premajhna za zagotovitev vseh družinskih potreb. Ker je študij delo in priprava na združevanje dela v OZD, bi morale tudi študentske družine imeti priznane ugodnosti in pomoč družbe za nego predšolskih otrok, porodniški dopust za matere, denarno pomoč, pomoč za letovanje in rešeno stanovanjsko problematiko! Takšni problemi študentskih družin niso v skladu s humanimi načeli naše socialistične družbe, zato jih le-ta mora rešiti!

Zdravko Kravanja

LMDA PEKRE '79

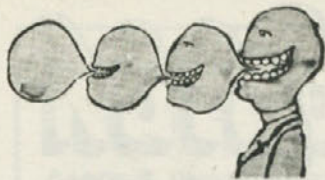
Letos so v Pekrah pričeli graditi dom obrambne vzgoje, ki bo rabil za urjenje in usposabljanje vseh struktur SLO. Celotni kompleks bo funkcionalno razdeljen na štiri dele: dom obrambne vzgoje, taborni plato, poligon za urjenje in rekreacijski poligon.

Finančna sredstva so prispevale mariborske delovne organizacije in občinski štab za teritorialno obrambo Maribor, ki je skupaj z OK ZSMS Maribor organiziral tudi dve lokalni mladinski delovni akciji.

Brigadirji so do gradbišča položili visokonapetostni in telefonski kabel, izkopali jarek za vodovod in postavili temelje. Zanimivo pa je, da je delo na gradbišču potekalo samo dopoldan, popoldan so se namreč brigadirji usposabljali za sprejem v enote teritorialne obrambe.

Rezultat delovne akcije je tako dvojen; dobili bomo dom teritorialne vzgoje, pa še mlade in sposobne teritorialce, ki bodo s svojim delom prav gotovo pripomogli k razvijanju in uveljavljanju doma.

Ernest Padežnik

INFORMACIJE

ŠPORT NA MRTVI TOČKI

Vsak študent mariborske univerze, pa naj bo še tako pasiven, se sprašuje, zakaj ima obvezno telesno vzgojo le na začetku študija — to je v prvem letniku. Drži, da so za to odgovorne sportne komisije pri OO ZSMS na visokih in višjih šolah, toda kaj, ko se le-te "kot pijan plot" držijo že močno oguljenih fraz v stilu: ni telovadnic, ni denarja...

Pa ni tako, prijatelj! To ne drži, saj vse to imamo — res pa je, da ni tistih, ki bi se bili sposobni pogovoriti in ta problem rešiti. Dejstvo je, da so stvari okrog telesne vzgoje oziroma športa na mariborski univerzi ostale na mrtvi točki že od leta 1969, tako da desetletnica že krepko zaudarja po naftalinu.

Za takšno stanje so kriva šolska športna društva, ki ne znajo najti pravih argumentov za korak naprej, saj nimajo nobene želje, kaj šele pobude pripraviti množice študentov do rekreacije. Žal jih zanimajo le raznovrstne — IADE.

Na sploh pa je o ŠSD na visokih in višjih šolah potrebno povedati še kakšno besedo. Morda najprej o tem, da imajo vse bolj zaprte in vase zagledane poglede na šport. Vsaka misel na množičnost jim je tuja. Ne vem, zakaj ne bi kdaj organizirali kakšen kros ali tekmovanje v obliki partizanskega mnogoboja, kjer ne gre le za zmago, ampak bolj za sodelovanje.

Ne, tistim pri ŠSD je najbolj pomembno forsirati elitne skupine športnikov študentov, ki pa so včasih izbrani po prav skrivnostnem ključu. Tako opažamo, da se že leta in leta srečujejo na tekah vedno isti ljudje, da ni priliva novih moči, predvsem pa, da zavzemajo vodilne položaje pri SSD isti, na področju množičnosti neustvarjalni ljudje.

Krivi za takšno stanje pa niso samo ŠSD, tudi šole same se do športa obnašajo prav ignorantsko. Tako tudi na tem področju šolstvo ne gradi celega človeka. Vemo, da na današnji stopnji produkcije združeno delo ne pričakuje od šole le profilog ljudi, specializiranih na ozka področja dela, pričakuje ljudi, ki bodo v svojem okolju tvorno sodelovali na vseh področjih družbenega delovanja. Visoko šolstvo zahteva samo izpolnjevanje študijskih dolžnosti, vse ostalo pa naj naredi nekdo drug! Ampak kdo!

Naj se še enkrat povrnem k IADAM, ki so nekoč že burile študentsko sredino. Sama ideja o sodelovanju fakultet in univerz, med drugim na športnem področju, sploh

ni slaba, res pa je, da je tako sodelovanje izredno drago. Ali ne bi nekaj denarja namenili za razširjanje in množičnost športa? Ustanovili bi lahko športno ligo mariborskih VTO, ki bi širile zanimanje za šport, zbirale široko športno zaledje in ustvarjale občutek pripadnosti neki šoli. Res je, da ta ideja ni nova, toda dokler se stanje ne bo pričelo vsaj malo spreminjati, jo lahko vedno in vztrajno ponavljamo kot novo.

Lucijan Vihar

POROČILO O SEJI KONFERENCE UK ZSMS

Ta konferenca po zastavljenem dnevnem redu ni imela izrazito delovnega značaja.

Prejšnji predsednik UK ZSMS, Vili Vindiš, je podal poročilo o delu predsedstva v prejšnjem letu. Delo predsedstva je bilo uspešno glede na to, da so premaknili aktivnost ZSMS na univerzi naprej. Potrdili smo predlog statuta DO Študentski servis, referendum pa smo izvedli že naslednji dan.

Akcijski program prvega trimesečja vsebuje uresničevanje samoupravljanja na VTOZD, VDO, univerzi, volitve delegatov v samoupravne strukture, seminar za vodstva OO, sodelovanje pri spreminjanju zakona o usmerjenem izobraževanju, sodelovanje pri nastajanju srednjeročnih programov razvoja univerze v Mariboru, sprejemanje celotnega akcijskega programa za leto 1980. Program dela, kot je bil podan za sejo konference, smo pozneje do seminarja na Pohorju dopolnili. Zavzemati se moramo, da tako zastavljen program tudi uresničimo. Razrešnico so dobili nekateri člani predsedstva UK ZSMS: predsednik predsedstva Vili Vindiš, glavni urednik Katedre Zvone Teržan in odgovorni urednik Ivan Soče. Za predsednika predsedstva smo izvolili Bogdana Cepiča, za glavnega urednika Katedre Zdravka Kravanja, za odgovorno urednico pa Vero Damjan.

Pred sejo konference UK ZSMS smo v OO dobili gradivo: program dela ZSMS na naši univerzi za leto 1979/80 in osnutek statuta DO Študentski servis. Iz razprave na seji konference zagotovo doumevamo, da o gradivih v osnovnih sredinah nismo razpravljali. Tako je vprašljiva koordinacija programov dela med osnovnimi organizacijami ZSMS kakor njihova uskladitev s programom UK ZSMS. OO ZSMS bi se tu morale obnašati bolj odgovorno. Ker delegati na sejo

niso prišli pripravljene, ni čudno, da je bila njihova udeležba nizka.

Zdravko Kravanja

KDAJ ZELENA LUČ ZA ŠTUDENSKI DOM V KRANJU?

Ob razpravah o študentskem standardu na univerzi v Mariboru ne moremo mimo razmer, v katerih so redni študenti visoke šole za organizacijo dela v Kranju. Razvoj in delovanje občudijske dejavnosti vsake VDO je tesno povezan z razmerami, v katerih študenti delajo. Razdrobljenost in neurejenost življenjskih razmer je poglaviti vzrok tako majhne angažiranosti študentov v širšem družbenem okolju Kranja. Študenti trenutno rešujejo svoj stanovanjski problem z nastanitvijo v dijaškem domu, ki pa s svojim režimom še zdaleč ni primeren za življenje študentov.

Problem gradnje študentskega doma v Kranju je aktualen že vrsto let. Veliko diplomantov kranjske visoke šole je že zapustilo šolo in se zaposlilo, njihove želje po boljših študijskih razmerah pa se še niso uresničile. Se bomo morali študenti tudi v bodoče zadovoljiti s skromnimi podnajemniškimi sobami, prepuščeni nemilosti odedruških lastnikov?

VŠOD se je spričo števila svojih rednih študentov aktivno vključila v priprave za izgradnjo študentskega doma v Kranju. Svet šole je na svoji seji 28. 2. 1979 razpravljalo o tej problematiki in posredovalo svetu univerze svoja stališča. Svet univerze je predlog in program gradnje iz dopolnilnega programa sprejel in ga poslal izobraževalni skupnosti SRS v obravnavo. Zahteva za dodelitev sredstev študentskim domovom Maribor je bila 140 postelj, za VŠOD Kranj pa 135 postelj.

Skupščina izobraževalne skupnosti SRS je 20. 6. 1979 sprejela sklep, da se iz dopolnilnega programa gradnje domov za dijake in študente iz sredstev, združenih v letu 1980, dodelijo mariborski univerzi sredstva za gradnjo študentskega doma s 140 ležišči. Podana je bila tudi obrazložitev, da se, kolikor bi se zbralo več sredstev, kot pričakujemo, kot

dodatek k dopolnilnemu programu dodala še sredstva za 135 ležišč.

Težava je nastala v tem, kje naj bi se študentski dom gradil? — ali v Mariboru, kjer je z realizacijo tega srednjeročnega programa vključenih v študentske domove že 32,9 % vseh rednih študentov (4298 študentov na 1416 ležiščih — brez rednih študentov VŠOD) — ali v Kranju, kjer je 406 rednih študentov in nimajo niti enega ležišča. Menim, da je iz podatkov razvidno, da ima neposredno prednost pri dodelitvi sredstev za 140 ležišč iz dopolnilnega programa VŠOD Kranj, s čimer bi tudi v Kranju dosegli srednjeročni plan vključitve 1/3 študentov v študentske domove.

Pri vsem tem je potrebno posebej poudariti dejstvo, da svet univerze ni nikoli pripravil nobene prednostne liste v zvezi z dodelitvijo sredstev, kot je bilo mišljenje v nekaterih krogih znotraj univerze. Splošno mišljenje namreč je, da imajo študentski domovi v Mariboru prednost pri dodelitvi sredstev zato, ker so v predlogu izobraževalni skupnosti SRS napisani na prvem mestu.

Svet VŠOD je od sveta univerze zahteval podrobno pojasnilo v zvezi z dodelitvijo sredstev. Svet univerze je na svoji seji v septembru razpravljalo o tej problematiki. Ugotovljeno je bilo, da je potrebno ponovno preiskati vse potrebe in želje, na osnovi katerih bi bila gradnja doma najbolj smotna. Ustanovljena je bila komisija, sestavljena iz predstavnikov vseh prizadetih strani, z nalogo, da svetu predloži pravilno rešitev.

Sprašujem se, kaj ja ta komisija ugotovila, kajti od ustanovitve do danes je poteklo že skoraj dva meseca. Je mar ta problem res tako nezanimiv, da se o njem ne bi razpravljalo? Se je kdo vprašal, da smo edino študenti tisti, ki smo pri vsej stvari najbolj prizadeti? Zavedati bi se morali, da je ureditev študentskega standarda prvi pogoj za dobro občudijsko dejavnost. Brez prostorov ne moremo pričakovati od študentov, da se bodo aktivneje vključevali v interesne dejavnosti.

V Kranju nimamo študenti niti ene primerne dvorane, v kateri bi prirejali kulturne večere. Tudi mi bi radi videli nastop KUD, katerega tudi sami financiramo. Postavlja se mi vprašanje, ali bo ta problem sploh kdaj rešen in ali bomo študenti kranjske šole vedno zadovoljni s tem, kar nam je bilo dano že pred mnogimi leti?

Boris Dřešček

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

V vrstah univerzitetne konference je tradicionalizem realnost, ki se je ni hotela odreči niti letošnja »vodilna struktura«. Tako je bil tudi letos organiziran tridnevni tradicionalni seminar na še tradicionalnejšem Pohorju. Seminarja so se udeležili vodstveni aktivisti ali, kot sami raje rečejo »študentski funkcionarji«. Dnevni red je zajel obštudijske probleme, kadrovske problematiko, delegatski sistem na univerzi, idejnopolitično delo ZSMS, predvideno preobrazbo

SEMINAR UK ZSMS POHORJE '79

občine Maribor in program dela univerzitetne konference ZSMS Maribor.

Zaradi številnih tem in tudi strukture udeležencev bi seminar lahko imel le informativni pomen. Organizator (UK ZSMS) pa je hotel več. Kot informacije je seminar uspel,

če pa naj bi to bila analitičnokritično-programska obdelava, je zadel v prazno. Izkazalo se je, da seminaristi prihajajo iz okolja, v katerem in s katerim se miselno niso ukvarjali in je seminar bil prav dobrodošel za razjasnjevanje temeljnih problemov.

Na naslednjih štirih straneh objavljamo dva uvodna referata, in si-

cer idejnopolitično delo v ZSMS in O samoupravljanju, nato razpravo na ti temi in razpravo na temo obštudijskih dejavnosti.

Menimo, da bodo imenovani teksti pripomogli k pravilnejšemu razumevanju in razčiščenju tako pomembnih zadev, kot so idejno osveščanje mladih, delegatski sistem, funkcije ZSM in drugih. Posebno pozorno branje priporočamo »študentskim funkcionarjem« in tistim, ki bi to radi bili.

OBŠTUDIJSKE DEJAVNOSTI

Področje obštudijskih dejavnosti zajema zelo širok spekter najrazličnejših interesnih aktivnosti, od športa, kulture, informiranja, do dodatnega izobraževanja in marsikdaj že v dosedanem načinu organiziranja presega svoje okvire ter posega v sam učno vzgojni proces posamezne visokošolske organizacije. Če upoštevamo, da tudi usmerjeno izobraževanje predvideva veliko večjo vlogo interesnih dejavnosti v samem učno-vzgojnem procesu, postane preverjanje in razvijanje t. im. obštudijskih dejavnosti ena naših glavnih nalog. Seveda lahko ostane ob tem dejstvu še vedno sporno vprašanje, ali je res ZSM pristojna za oblikovanje in razvijanje teh dejavnosti. Ne smemo namreč pozabiti, da mora, kot enakovredna družbenopolitična organizacija v našem družbenoekonomskem sistemu, upravičiti predvsem svojo politično funkcijo. To ne pomeni oženja njenih interesov. Dogovorili smo se, da mora ZSM zajeti čimvečji krog interesov najširših množic mladine, vendar to tudi ne pomeni, da mora biti le organizator najrazličnejših dejavnosti. Njena funkcija je in mora biti predvsem politično-mobilizatorska in idejno usmerjevalna.

Ce se omejimo na univerzo, vidimo, da so trenutno interesne dejavnosti organizirane kot ena od funkcij osnovnih organizacij ZSM oz. univerzitetne konference. Lahko celo ugotovimo, da je največ moči aktivistov zveze socialistične mladine usmerjeno prav na to področje, pa vendar iz leta v leto ugotavljamo, da ni stalnosti in primerne kvalitete v delu komisije in društev, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo tako na šolah kot na ravni univerze.

Ob tem je še posebej pereča parcialnost interesov, ki drobijo obstoječa sredstva za kakršnokoli dejavnost ali celo le program dejavnosti. Najbolj očiten primer takšnega obnašanja je organiziranje raznih iad, ki se organizirajo po inerciji iz leta v leto, brez pravih kriterijev udeležbe

oz. preverjanja namembnosti ter družbene upravičenosti takšnih srečanj. Kakovost in profesionalnost sta postavljeni na prvo mesto, množičnost pa je le drugotnega pomena.

Prav tako tipičen je primer kulturno umetniškega društva Student, ki skrbi za kakovost, ob tem pa nima pravega delovnega zaledja v osnovnih središčih, iz katerih črpa svoje kadre. Seveda je problematika tega društva, ki nedvomno zahteva visoko kvaliteto raven delovanja, mnogo kompleksnejša od v tekstu opredeljenih dilem KUD Student je v svojih sekcijah razvil zavidljivo umetniško raven in se zares uveljavil v ožjem in širšem jugoslovanskem prostoru. Narava tako kvalitetno razvite dejavnosti pa nedvomno zahteva tudi višjo »professionalnost« organiziranja, kot je trenutna.

Podoben primer je tudi na področju informiranja. Osrednje univerzitetno glasilo Katedra in oddaja Studij in glasba izvajata zgolj lastno dejavnost in ne uspevata trajneje prispevati k razvijanju dejavnosti komisij za informiranje na posameznih šolah, ki razen izjemnih zares kvalitetnih akcij, in še to le na nekaterih šolah, ne upravičujejo svojega poslanstva. V takšni situaciji stihijne organiziranosti je seveda zelo težko ali celo nemogoče izpeljati kakršnokoli široko zasnovano akcijo. Univerzitetna konferenca ZSMS kot povezovalac interesov in koordinator akcij do sedaj ni bila sposobna uresničiti nobene revolucionarne zamisli v organiziranju množičnih akcij študirajoče in ostale mladine. Dovolj dobra ilustracija njenih (ne)sposobnosti so vsakoletne aprilsko-majske prireditve, ki so postale same sebi namen, to se pravi — brez namena!

Na področju interesnih dejavnosti se pojavljata na univerzi še dva dokaj samostojna organizatorja. To sta pedagoška akademija in študentski domovi. Pedagoška akademija je pravzaprav vzorčni primer organiziranja interesnih aktivnosti znotraj vzgojnoizobraževalnega procesa, vsaj kar zadeva formalno plat. Interesne aktivnosti so namreč sestavni del njihove stroke in so zato mentorsko organizirane na dovolj visoki strokovni osnovi.

Preseneča pa dvotirnost oz. neusklajenost v interesnih aktivnostih na šoli, saj mladinska organizacija še dodatno — sama — organizira določene sekcije. Kakorkoli že, pedagoška akademija ni le vzorec, je tudi velik potencial za razvijanje kvalitetnih dejavnosti za celotno univerzo. Poslovodni organi šole so se načeloma pripravljali pogovarjati o možnostih vključevanja študentov ostalih višjih in visokih šol v delo sekcij na PA, ki so tu že razvile precej visoko raven delovanja. O takšni možnosti razvijanja interesnih dejavnosti na univerzitetni ravni je vredno razmisliti, zlasti še, ker gotovo obstajajo podobne možnosti tudi na drugih šolah — npr. na VTS na področju tehnične kulture. Študentski domovi imajo v okviru svojega delovanja posebno službo, ki skrbi za interesne dejavnosti stanovalcev študentskih domov, in tako tudi prispevajo svoj mali — razdrobljeni del k celotni ponudbi kulturnih, športnih in drugih manifestacij na univerzi.

V grobem lahko s tem zaključimo krog dogajanja na področju interesnih aktivnosti študentov in ugotovimo, da je vse to, kar študentom ponujamo, za razvoj njihove celovite osebnosti zelo zelo malo.

?

Kaj narediti, da bomo spremenili tako stanje?

Dosedanje razprave so predvsem pokazale ozkost, necelovitost gledanja na problem, nezmožnost ločevanja kratkoročnih od perspektivnih možnosti, kar vse kaže na veliko

nepoznavanje problematike ali celo samega pojma interesne dejavnosti. Ta ugotovitev je še zlasti zaskrbljujoča, ker celo študentski funkcionarji oz. voditelji mladinske organizacije nimajo razčiščenih najosnovnejših pojmov o tej temi.

Možnosti rešitve problema je več. Opredelimo najprej alternative **perspektivnih možnosti**. Dopusimo možnost postopnega uvajanja interesnih dejavnosti v učnovzgojni proces na vseh šolah v skladu s intencijami usmerjenega izobraževanja. To bi pomenilo vključevanje interesnih dejavnosti v sam pedagoški proces in hkrati ukinjanje t. im. obštudijskih dejavnosti kot priveska organizaciji ZSM. Ob takšni rešitvi bi še vedno ostal nerazrešen problem organiziranja višje kvalitativne ravni posameznih dejavnosti. Organizirali bi jih lahko kot sedaj v društvih na univerzitetni ravni ali celo v posebnem centru interesnih aktivnosti, kot profesionalni instituciji v univerzitetnem ali širšem okviru. Gotovo so takšne možnosti na dolgi rok lahko povsem realne in se moramo že sedaj pripravljati na to, kako jih bomo uresničevali, zato jih moramo imeti pred očmi tudi pri iskanju **kratkoročnih rešitev**. Te nas seveda v tem trenutku najbolj zanimajo. **Kratkoročne naloge** bi lahko opredelili takole:

— Osnovne organizacije zveze socialistične mladine, zveze sindikatov, zveze komunistov ter poslovodni organi na šolah se morajo angažirati pri oblikovanju in izvajanju obštudijskih dejavnosti v novem vsebinskem smislu, tako da obštudijske dejavnosti prenehajo biti dejavnosti ob študiju.

— Te organizacije in organi bi morali poslati na univerzo ponudbo vseh možnosti (prostorskih, kadrovskih in programsko-vsebinskih) za izvajanje specialnih dejavnosti za raven univerze.

Ce zares hočemo napraviti korak naprej v reševanju te problematike, moramo dejansko izhajati iz možnosti potreb baze. To pa ne sme ostati le fraza, ampak mora postati takojšnja konkretna akcija vseh struktur, od posameznih šol do univerze.

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

IDEJNO POLITIČNO DELO ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE JUGOSLAVIJE

Prvič v zgodovini filozofije postaja ideja objektivno močna, prvič postaja materialna sila, ki v ugodnem zgodovinskem trenutku dobiva rušilno in ustvarjalno moč.

Vržena s piedestala ontološkega idealizma, demistificirana metafizična ideja postaja značilnost zavesti, lastnost človeka in razredne opredeljenosti. Heglova ideja objektivnega duha postaja last proletariata, ki se zaradi te ideje in zanjo bojuje, da bi jo konkretiziral v asociaciji svobodnih proizvajalcev. Teoretične vizije, osvojene ideje postajajo politična praksa: revolucionarno in politično delovanje. Odtod ta zgodovinska povezanost ideje in politike, teorije in prakse. Od tu izhaja zgodovinska analognost med pojmi idejno-politično in razredno-zavestno in edino tako lahko prepoznamo idejo kot resnični materialni apeiron in njeno uresničenje kot cilj.

Zatorej, ko govorimo o ideji in politiki, o idejnim in političnem, moramo hkrati misliti tudi na izredno determiniranost teh pojmov, upoštevati moramo njihovo neločljivo zvezo z razredno opredeljitvijo in razrednimi boji, v katerih se najmaterialnejše manifestira politična idejnost kot razredna zavest.

To je tisto Marxovo učenje o vlogi subjektivnih sil v revolucionarnih situacijah, to je tisto njegovo postavljanje Hegla na noge, to je tisto, o čemer so pisali Lenin, Luxemburg, Gramsci in Lukács, Markuse in Bloch in cela paleta filozofov. In nazadnje je to tisto, o čemer mi zelo malo vemo, je to tisto, česar ne razumemo in je to tisto, česar ne delamo.

«Ljudje ustvarjajo svojo lastno zgodovino, vendar je ne delajo po svoji volji niti v okoliščinah, ki so jih sami izbrali, temveč v razmerah, katere so neposredno zatekli, ki so dane in podedovane» (Marx: 18. brumaire Ludvica Bonaparta)

Zatečeni smo v tem času in tem prostoru, zatečeni v zgodovinskem trenutku, ki smo ga podedovali od vseh generacij, zatečeni v trenutku izbojevanem s 1.700.000 mrtvih, smo nasledniki velike revolucije in boja za velike cilje socializma.

Kako bomo delali našo zgodovino; kje in v čem je vloga organiziranih sil socializma, in za to temo posebej

pomembne zveze socialistične mladine? — to sta zame posebej relevantni vprašanji za našo temo.

Definirati zvezo socialistične mladine kot družbenopolitično organizacijo mladih in ostati pri tem, pomeni povedati vse ali nič. Če abstrahiramo drugo možnost kot težko verjetno (teorije popolnosti marksisti ne poznamo), drugo sprejememo kot nezadostno, potem moramo vsaj opisno opredeliti to organizacijo. Seveda jo moramo obravnavati v sklopu vseh organiziranih subjektivnih sil, združenih v socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije.

S sociološko-politološkega vidika zvezo socialistične mladine ne moremo imeti za posebno družbeno organizacijo, ker mladost ne določa socialno pripadnost, ona nima lastne ideologije, ki označuje vsako politično partijo: ideologija ZSM je ideologija proletariata, njeno politično delovanje je usmerjeno v izpolnjevanje razrednega interesa delovnih ljudi in za to ni nikakršna »partija mladih«.

Zaradi vsega povedanega ne moremo našega delovanja usmerjati iz družbenih tokov. Naša osnovna naloga je pripravljati mlade za čim aktivnejše, ustvarjalno vključevanje za doseganje ciljev, ki jih pred nas postavljata zgodovina in delavski razred. Če stvari tako razumemo, potem moramo v vseh funkcijah ZSM najti skupni imenovalac: idejnopolično usposabljanje.

Čeprav v vseh resolucijah in programih opredeljujemo cel niz nalog in funkcij zveze socialistične mladine (funkcija združevanja mladih, njihovo vključevanje v sistem samoupravne demokracije, funkcija zadovoljevanja različnih interesov, funkcija organizatorja akcij mladih, vzgojna in druge funkcije), mislim, da lahko vsako od njih zanemarimo, če v njej ni vsebovano tudi idejnopolično delo. To mora postati rdeča nit, ki je prisotna v vseh akcijah, v vseh funkcijah, v vsakem delovanju mladinske organizacije. Vse tisto, kar ne vsebuje te dimenzije idejnega usposabljanja mladih, razvijanja njihove razredne zavesti in sploh vzgoje v duhu socialističnih vrednot, je postavljeno pod mikroskop upravičenosti.

Vsekakor se postavlja vprašanje aktivnega vključevanja mladih in npr. delegatski sistem, odločanje in razprave o stanovanjski problematiki, o preoblikovanju občine ipd. Ali v teh in takšnih situacijah ostati pasiven? Odgovor je jaseen: Ne! Potrebno pa je najti pravo mejo, racionalnost in koristnost. Pri tem je potrebno upoštevati, da imamo mladi veliko več možnosti, da se ob boljšem učinku vključimo v take akcije v krajevni skupnosti, v šoli in v občini.

To ne smemo razumeti kot imperativ po specializaciji ali delitvi dela med družbenopolitičnimi organizacijami in

skupnostmi, saj bi bilo tako razumevanje nevarno (vendar ne v sankcijskem smislu). Prav tako je nevarno posloševanje, neselekcija po načelu prioritete, kar nujno vodi v tavanje in površnost.

Površnost pa je v ideologiji maščevalna. Naš socializem ni imun pred poskusi nam tujih pogledov, ki v mladih vidijo najugodnejšo njivo za svojo setev. Imamo še veliko nasprotnikov, domačih in tujih, vzhodnih in zahodnih. Ti so sedaj nemočni, in takšni bodo tudi ostali, če se bomo mi sami ideološko-politično razvijali, izgrajevali našo razredno zavest, če bomo te ideje uresničevali v praksi, pomeni, razvijali samoupravni socializem in krepiли bratstvo in enotnost. Zato ponavljam, da noben program osnovne organizacije, aktiva, konference ali komisije zveze socialistične mladine ni popoln, če v njem ni vsebovana tudi dimenzija idejnega in političnega usposabljanja.

Vemo, da je situacija skoraj nasprotna. V programih osnovnih organizacij so konkretizirane resolucije, v komisijah so primarne t. im. interesne dejavnosti: kultura, šport ipd. Ob vsem tem najbolj čudi dejstvo, da skoraj v nobeni sredini ne deluje komisija za idejno-politično delo. Res, obstajajo programi iz citatov v političnem žargonu, obstaja človek, ki je odgovoren za njeno nedelo, in nič drugega.

Bili bi v veliki zmoti, ko bi trdili, da idejnopolično izgrajevanje mladih pripada izključno zvezi socialistične mladine. To je istočasno tudi ena osnovnih nalog zveze komunistov. Dobro bi bilo analizirati delovanje mladih komunistov v mladinski organizaciji. Prepričan sem, da z rezultati ne bi bili zadovoljni, čeprav smo se komunisti jasno dogovorili, da je naše delo najtesneje povezano z mladinsko organizacijo, za katere delo smo komunisti posebno odgovorni.

Velike naloge in odgovornost na tem področju imajo tudi vzgojno izobraževalne institucije. Tudi tu nismo zadovoljni. Učenec kot tudi študent je po današnjem sistemu šolanja prisiljen v faktografsko osvajanje znanja ne glede na to, ali gre za narodnoosvobodilni boj, za našo revolucijo, ali marksizem, ali samoupravljanje, ali pa za proučevanje parnih kotlov, ali strojev z notranjim izgorevanjem. Za vse imamo enake kriterije, enako metodologijo, enake izpite. Razen tega, da se skozi obvezno literaturo idejno ne izgrajujemo, sami odnosi v šolstvu slonijo na neenakopravnosti, hierarhiji in odtujenosti — torej na vsem tistem, kar označujemo za nehumano. Naša idejnost in akcija pa sta usmerjeni k ustvarjanju humanizma. Ta problem postaja še bolj očiten na t. im. tehniških univerzah, kot je naša, saj ga ne moremo prikriti pod plaščem nekakš-

nega FSPN, filozofske fakultete ipd., čeprav osebno mislim, da je problem povsod enako prisoten.

Na mariborski univerzi imamo marksistični center, ki ne daje (ali ga ne znamo iskoristiti) veliko za pravilno idejnopolično orientacijo; na vseh šolah imamo organiziran pouk iz osnov marksizma in (ali) samoupravljanja, kar mlade samo odbija, ne pa približuje ukvarjanju s temi temami. Vzroke je potrebno iskati v koncipiranju predmetov, obnašanju predavateljev, neustreznosti literature, nezanimivosti pristopov ipd., nikakor pa ne v apolitičnosti ali nezainteresiranosti študentov, kot nekateri govorijo.

Pri univerzitetni konferenci zveze komunistov imamo komisijo za idejnopolično delo, ki ne dela nič.

Pri univerzitetni konferenci ZSMS imamo celo dve komisiji: za samoupravljanje in idejnopolično delo, in obe ne delata nič.

Pri vsaki osnovni organizaciji ZSMS imamo enake komisije, ki ne delajo nič.

Tudi osnovne organizacije zveze komunistov na tem področju ne delajo nič.

O republiških organih ZSMS ne morem presojati, vendar če tudi kaj delajo, mi od njihovega dela nimamo velike koristi. Težko je verjeti v vse te trditve, še težje pa jih je izreči. To je tako jasno, da ne potrebujemo dokazov, je tako vsakdanje, da je postalo normalno.

Skrajnji čas je že, da izgubimo iluzije o inerciji revolucije in spoznamo, da je goli optimizem nevarnejši od pesimizma. Skrajnji čas je, da se zavedamo, da revolucija še traja, da je potreben militarni optimizem, miselno (idejno) pripravljane na pošteno izpolnitev svojega zgodovinskega dolga. K temu nas obvezujejo žrtve naših prednikov, ki so nam v nasledstvo pustile obveznost čuvati svobodo in boj za družbenega človeka.

To bomo lahko izpolnili edino s proučevanjem marksizma kot resnične in koristne ideologije, ki je za razliko od vseh drugih koristen zato, ker je resničen in ne resničen zato, ker bi bil koristen. Zaradi tega moramo marksizmu, kot ideologiji proletariata, posvetiti veliko večjo pozornost. Marksizem preneha biti marksizem, če se uči kot dogma, ko se sprejemajo servirane resnice. Takrat je marksizem mrtev, nepotreben in neuporaben. Marxova genialnost ni le v razrednem učenju, v analizi kapitala ali profita, temveč predvsem v pristopu do vsakega problema. Ta pristop je za nas zelo pomemben in tega se moramo naučiti. S citiranjem klasikov marksizma se ne postaja marksist, ne izgrajuje se marksistični pogled na svet, kot se tudi z volitvami za delegata in dviganjem rok ne postane samoupravljavec.

Vse do tedaj, dokler bo ideološko-politično usposabljanje poverjeno

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

samo eni komisiji ali eni skupini ljudi, do tedaj ne moremo govoriti o oblikovanju razredne zavesti najširših množic, mladinska organizacija kot množična organizacija mladih pa ima prav tu najpomembnejšo nalogo in cilj.

Komisije za idejnopolitično delo je nujno oblikovati na širši osnovi z jasnimi programi uveljavljanja marksistične miselnosti v najširšem članstvu. Pri tem je nujna pomoč že »izgrajenih« marksistov, marksističnih centrov, kateder za marksizem ipd. Dobro bi bilo razmišljati o oblikovanju marksističnih centrov ali sekcij na vsaki višji ali visoki šoli, razpravljati v samoupravnih skupinah o aktualnih temah s tega področja. Zveza komunistov in zveza socialistične mladine se morata angažirati v proučevanju šolskih programov in planov z vidika idejnosti, politične angažiranosti in samoupravnega obnašanja pedagoških delavcev in študentov.

Ne glede na programe in vsa prizadevanja teh organizacij ima v oblikovanju idejnega in političnega, to pomeni razredno-zavestnega pogleda nenadomestljiv pomen samoizobraževanje. Obsežni šolski programi, velike študijske obveznosti in vse druge aktivnosti ne morejo biti odgovor za zanemarjanje tega vidika. In na tem področju moramo delati: mladi moramo spoznati, da ne bomo niti dobri strokovnjaki, niti samoupravljavci, niti marksisti, če se ne bomo sami učili. Moramo spoznati, in o tem prepričati tudi druge, da koristnost ni samo v pozitivni oceni, vpisanem semestru ali diplomi. Vedeti moramo, da bomo imeli takšno družbo, kakršno bomo gradili, in da, če kdo manipulira z nami ali z našim sistemom, ni krivec on, temveč mi. Bojevati se je potrebno znati. Da pa bi znali, se moramo učiti, učiti . . . in naučiti.

Ideja socializma in humanizma je od nekdaj znana in jo lahko slišimo povsod. Samo nevedneži se z besedami ogibajo vsega in nasprotniki vzklikajo parole.

Tisti, ki svojo zgodovinsko dolžnost vidijo v osvoboditvi človeka in stvari, v ukinjanju svojega lastnega razreda; tisti, ki z izgrajeno idejno-politično ali razredno-zavestno zavestjo ustvarjajo družbeno človeštvo, bojujoč se za naturalizacijo človeka in humanizacijo narave, izpolnjujejo svojo zgodovinsko nalogo.

Odgovornosti za napačno orientacijo ne moremo pripisovati samo posameznikom ali partiji. Svoj veliki del odgovornosti mora prevzeti tudi zveza socialistične mladine.

Kako in koliko bomo odgovarjali pred zgodovino, je v največji meri odvisno od idejne opredeljenosti mladih, od njihove politične vzgoje, ali, kakor smo že navajeni govoriti, od idejnopolitičnega dela.

Ivan Sočo

RAZPRAVA O IDEJNO- POLITIČNEM DELU

O vlogi in vsebini idejnopolitičnega dela si večina udeležencev seminarja ni bila na jasnem in za razpravo ni imela dovolj podlage. Po nepotrebnem smo se oddaljevali od teme. Predvsem smo govorili o sedanjih vlogi in vsebini idejnopolitičnega dela v Zvezi socialistične zveze Slovenije, premalo pa o akcijah za premostitev sedanjega poraznega stanja.

Edini smo si bili, da je idejnopolitično delo rdeča nit za Zvezo socialistične mladine Slovenije, saj iz njega izhaja celotno delo ZSMS. Bistveno idejnopolitičnega dela je vzgojiti in pripraviti človeka za samoupravljanje. Oboroženi z marksizmom in spoznanji iz prakse bomo znali premagovati protislovja in napake v družbi in sebi.

Družboslovni predmeti ne izpolnjujejo družbene funkcije, ker posamezniku ne dajejo osnove za pravilno orientacijo. Marksistični centri imajo le raziskovalno vlogo in se premalo ukvarjajo s študenti. Marksistični krožki bi morali postati oblika idejnopolitičnega usposabljanja. Tu bi potrebovali dobre mentorje. Samoizobraževanje pa je za študente le najboljša oblika, ki pripomore k idejnopolitični razgledanosti, zato bi jih morali k temu spodbujati.

Idejnopolitično delo mora biti vsebina v vseh oblikah dejavnosti ZSMS, ne samo v komisiji za idejnopolitično delo. Vloga te komisije naj bi bila bolj operativna in bi naj omogočala idejno usposabljanje najširšega članstva. Zato bi morali natančno definirati delo komisij za idejnopolitično delo v osnovnih organizacijah ZSMS, v univerzitetni konferenci, v občinski konferenci in drugih organizacijah.

Idejnopolitična komisija naj bi imela takole vsebino dela:

— analizirati celotno delovanje ZSMS, njenih interesnih dejavnosti, samoupravnega procesa in prek analize nakazati poti za boljše delo,

— vplivati na pravilno vsebinsko planiranje dela pri vseh komisijah ZSMS, kar bi omogočilo bistveno izboljšanje kakovosti v vsebini dela; tako bi komisija za idejnopolitično delo sooblikovala programe obšolskih dejavnosti kot sestavni del vzgojno izobraževalnega sistema, pa tudi samoupravljanje bi bolj potekalo,

— razpravljati o vsebini in obli-

kah idejnopolitičnega izobraževanja.

Da bi uresničili vse te smernice za idejnopolitično delo, moramo vložiti veliko dela ob podpori članov zveze komunistov.

Ne zapirajmo oči pred dejstvom, da z nedelom ničesar ne dosežemo; preveč govorimo, da moramo imeti kvalitetne kadrovske komisije, komisije za samoupravljanje, informiranje, šport, kulturo itd., vse to bomo zagotovili le z uspešnim političnim osveščanjem.

Zdravko Kravanja

O SISTEMU SAMO- UPRAVLJANJA

V zgodovini človeške družbe je kljub občasnim poskusom nekaterih skupin ljudi in posameznikov ustvariti humanejša odnose, vseskozi prevladovala najrazličnejša neenakopravnost ljudi, ki se je izražala v njihovih življenjskih vlogah, povezanih po načelu hierarhije, kjer je nadrejena vloga dajala posamezniku pravico razpolaganja z delom in življenjem sočloveka.

Skozi stoletja in tisočletja človekove zgodovine se tlačeni razredi in sloji kljub v nebo vpjočim krivicam niso mogli otresti spon, v katere so bili vpeti, niso se uspeli trajneje organizirati v uresničevanju idej socializma vse do nastanka najbolj prefinjenih in okrutnih jarmov kapitalistične družbene ureditve, v kateri se je porodil industrijski proletariat kot prva zgodovinska sila, ki je bila resnično sposobna zavreti kolo zgodovine v smer dokončne osvoboditve dela in človeka.

Socialistične oz. komunistične revolucije so začele v temeljih spreminjati staro družbo, s spreminjanjem proizvodnih odnosov, ki so vse do tedaj opredeljevali eksistenčne pogoje razrednih nasprotij. Ne glede na uspehe in neuspehe dosedanjih socialističnih revolucij je delavski razred v večini dežel današnjega sveta vse bolj organiziran, njegova politična moč vse bolj raste in vpliva na mehanizem odločanja tako v proizvodnji kot politični sferi človekovega delovanja. Osvajanje politične oblasti ne more biti končni cilj revolucionarnih delavskih gibanj, ki so si oborožena z marksistično teorijo, postavila v cilj asociacijo svobodnih proizvajalcev, družbo, v

kateri bo javna oblast izgubila politični značaj, v kateri bo abstraktnega političnega, državljana zamenjal konkretni delovni človek.

V situaciji, ko delavska partija na dolgi rok zavestno jača državno oblast, preneha biti avantgarda svojega delavskega razreda, ki ostaja enako odtujen in podrejen državno-partijski birokraciji. Manj pomembno je, ali država upravlja partijo, ali partija državo, bistveno je, proizvodni odnosi niso doživeli revolucionarnih sprememb, le da je kapitalista zamenjala država. V takšnih razmerah, za katere je značilno celo zmanjševanje demokratičnih svoboščin in omejevanje vpliva delavcev pri upravljanju družbenih mehanizmov, je težko govoriti o razvoju socializma in še manj o socializmu kot realnem političnem sistemu.

Takšni procesi v nekaterih socialističnih deželah nas opozarjajo na zapletenosti v uresničevanju idej socializma oz. komunizma v konkretnih družbah. Hkrati nam nalagajo veliko odgovornost za dosledno uresničevanje našega delavskega samoupravljanja, tako v odnosu do lastnega delavskega razreda, kot tudi do širšega delavskega gibanja v svetu, ki z vse večjo pozornostjo spremlja naše napore v izgradnji socializma.

Zgodovina je pokazala, da v razvoju socializma obstajata v glavnem dve alternativni: etatizem, ki vodi v stalizem in samoupravljanje, ki vodi v komunizem.

Samoupravna socialistična demokracija, ki jo uresničujemo v našem političnem sistemu, v svojem cilju izključuje svobodo izkoriščanja človeka po človeku in druge oblike ekonomskega, političnega in miselnega monopola. Njen imperativ je enakopravno in demokratično družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje vseh družbenih subjektov. Take opredelitve pa zahtevajo dejansko razvijanje celovitega sistema samoupravljanja, uveljavljanje neposrednih načinov izražanja svobode samoupravljalcev in njihovega medsebojnega komuniciranja na vseh ravneh življenja in dela ter za vse kategorije prebivalstva. Pravica do samoupravljanja je neodtujljiva in nedotakljiva in kot takšna pripada vsem delovnim ljudem (pod tem pojmom je potrebno razumeti ne le ozek pojem delavca, ampak tudi študenta, gospodinjo, kmeta, upokojenca ipd.). Bistvo te pravice

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

je v odločanju o vseh osebnih, skupnih in splošnih interesih, uresničuje pa se v temeljnih organizacijah združenega dela, krajevnih in družbeno-političnih skupnostih, v samoupravnih interesnih skupnostih ter vseh drugih samoupravnih in drugih združenjih delovnih ljudi. Z uveljavljanjem te pravice postaja naš človek resnično subjekt in nosilec družbenega odločanja in tako temelj celotnega družbenopolitičnega sistema. Seveda ob poudarjanju te pravice ne smemo pozabiti tudi na dolžnost uresničevati to pravico.

Fundament in hkrati cilj samoupravljanja je tudi pravica do upravljanja z družbenimi sredstvi. Ta pravica določa celotni družbeni položaj človeka, ki dela s temi sredstvi, in tudi medsebojne odnose delavcev. Pravice delavcev temeljne organizacije združenega dela v suverenosti odločanja o svojem živem in minulem delu, na osnovi katerega ustvarja dohodek, in pravice razpolaganja s tem dohodkom je sploh pogoj samoupravljanju, v katerem je edino mogoča dezalienacija delavskega razreda in humanizacija družbe.

Samoupravni socializem ne pozna posrednega odločanja. Pri nas poznamo dve obliki neposrednega odločanja: osebno izjavljanje volje in delegatski sistem.

Neposrednost delegatskega sistema se kaže v tem, da delegat ne izraža svojega osebnega mnenja, temveč zbir osebnih mnenj članov baze, ki ga delegira. Če delegat uveljavlja drugačna stališča, kot jih je oblikovala baza, so ta tudi zakonsko neveljavna. Pri tem pa je pomembno, da delegat

sporoča bazi rezultate uresničevanja njenih zahtev oz. stališč in da ga lahko baza v vsakem trenutku odpokliče. Kljub jasni zasnovi in neposrednosti delegatskega sistema se dōstikrat spotaknemo ob nepravilnosti, ki spominjajo na posreden način odločanja. Takšne nepravilnosti se pojavljajo zaradi subjektivnih in objektivnih razlogov. Subjektivne lahko iščemo v ne dovolj razviti samopravni zavesti in neznanju delegatov in nezadostni politični osveščenosti baze, kar je rezultat slabega ali nikakršnega idejnopolitičnega usposabljanja in izgrajevanja razredne zavesti. Objektivni razlogov je več: preobsežni in neustrezno sestavljeni materiali, nepravočasnost informiranja, podvajanje dela in podobno. To rezultira v slabo organiziranih razpravah v bazi, nepripravljenosti delegatov, neučinkovitosti dela delegacij, kar ima za posledico odstopanje od osnovnih načel delegatskega sistema.

Glede na vse dosedaj povedano, govoriti o samoupravljanju na univerzi pomeni, govoriti o delegatskem sistemu in idejnopolitičnem usposabljanju za njegovo uresničitev. Ugotovljene značilnosti in pomanjkljivosti delegatskega sistema veljajo v celoti tudi za univerzo. Ob tem velja pripomniti, da samoupravljanje na naši univerzi karakterizirajo še nekatere posebne značilnosti o katerih moramo posebej spregovoriti. Te specifičnosti so še vedno nedefiniran družbeno-ekonomski status študenta, tripartitni sistem odločanja, neustrezen položaj študenta kot subjekta vzgojnoizobraževalnega procesa, relativna kratkost bivanja na univerzi ter še nekatere manj pomembne značilnosti. Glede na kompleks problematike, povezane z reševanjem družbeno-ekonomskega statusa študentov, se bomo v naši obravnavi zadovoljili le z ugotovitvijo, da to nerešeno vprašanje močno vpliva na nezadostnost vključevanja študentov v samoupravljanje. Kar pa zadeva tripartitnost, lahko ugotovimo nezadovoljivo sodelovanje delegacij uporabnikov in delegacij študentov. Pasivni položaj študenta v učnovzgojnem procesu ima za posledico prav tako pasivno obnašanje v samopravnem in političnem delu. Zaradi kratkosti sodelovanja študenta v visokošolski organizaciji je oteženo njegovo poznavanje problematike in se pojavlja nezainteresiranost za dolgoročne rešitve.

Ko smo lansko leto v nekaterih sredinah organizirali samoupravne

skupine kot temeljne celice delegatskega sistema, smo pričakovali bistven premik na bolje. Vendar smo se po enoletnih izkušnjah prepričali, da razen formalne organiziranosti nismo dosegli nič drugega. Samoupravne skupine niso postale baza samoupravnega življenja, rešile so dosti kadrovskih problemov ter služile le za kritje vodstvom OO ZSMS. Samoupravnim skupinam nismo dali prave vsebine dela kljub množici življenjskih problemov. Nismo jim dali niti osnovnih usmeritev, za iskanje in način reševanja problemov, za idejnopolitično ali samoupravno aktivnost.

Cilj vključevanja študentov v sistem samoupravne demokracije ni le vzgojni, ampak pomeni tudi konkretno odločanje. Če oboje razumemo kot celovito izkušnjo, lahko trdimo, da je le-ta nujno potrebna za nadaljnjo samoupravno aktivnost, ki je osnova obnašanja in odločanja v življenju, ki sledi po končanem šolanju.

Če hočemo resnično preseči pomanjkljivosti v delegatskem sistemu, o katerih smo že govorili, je še kako pomembna ta faza političnega in samoupravnega osveščanja študentov.

O tem se moramo največ pogovarjati, v to smer bi morale potekati vsebinske akcije družbenopolitičnih organizacij na univerzi, spreminjanje odnosov v šoli in to nam mora, poleg strokovnosti, zagotoviti pedagoški proces.

Zvone Teržan

O SISTEMU SAMOUPRAVLJANJA — RAZPRAVA

Po silno pestrih in živahnih razpravah, ki so potekale po skupinah, smo na skupni seji izoblikovali ugotovitve in sugestije o delegatskem sistemu na naši univerzi.

Na razpravah smo obravnavali predvsem probleme okrog samoupravnega organiziranja študentov, usposabljanja delegatov in kvalitete njihovega dela.

Ugotovili smo, da smo študentje na samoupravnem področju pravzaprav zelo slabo organizirani. Na nekaterih šolah so v preteklem šolskem letu poskusili z novo obliko samoupravne celice — s samoupravnimi skupinami, vendar tudi te niso prinesle bistvenih sprememb. Poudarili smo, da uspeha nikakor ne bo prinesla le oblika organiziranja, bistvenega pomena je

namreč vsebina dela, ki ga po svojih programih opravljamo.

Splošno mnenje je bilo, da so za slabo samoupravljanje v veliki meri krivi neustrezni programi, ki niso dovolj življenjski, da bi študente pritegnili; bolj bi morali upoštevati probleme, ki so zanje najbolj pereči. Sestaviti bi morali vsaj enosemestrski programe, s čim bi dosegli, da bi se študentje redno sestajali in tako izkoristili torkove ure samoupravljanja. Strinjali smo se tudi s tem, da bi bilo potrebno v takšno delo pritegniti še profesorje, toda ne kot nekakšne mentorje, ampak kot nam enakovpravne člane. Na tak način bi bilo možno vrsto problemov rešiti že na tem nivoju.

Ugotovili smo, da delegati svojega dela doslej niso opravljali tako, kot bi bilo to potrebno. Eden izmed vzrokov je vsekakor v tem, da so roki za razprave o zadevah, ki se bodo sprejemale, časovno prekratki. Tako pride do slabe pripravljenosti delegata na razpravo, v skrajnem primeru pa ta niti ne najde stika z bazo in nato izraža le svoja subjektivna mnenja ali pa na razpravi ves čas molči. Za neurejen odnos delegat — baza pa je lahko kriva tudi slaba izbira delegata, zato smo predlagali, da bi kadrovske komisije zadolžili za skrbno pripravljene in argumentirane predloge delegatov, idejnopolitično komisijo za izboljšanje odnosa delegat-baza, komisijo za informiranje pa za pravočasno, natančno in kratko informacijo. Koristen bi bil še pogovor s člani delegacije delavcev, ki so mnogokrat bolje informirani od delegatov študentov.

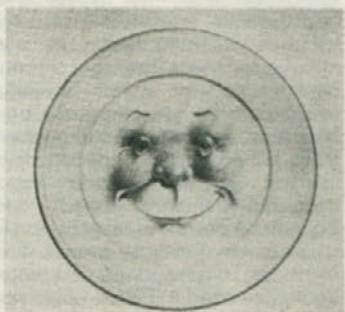
Poskrbeti moramo tudi za širše informiranje prek glasil, in internih glasil in internih radijskih postaj, prek študentskih radijskih oddaj (n. pr. v okviru Radia Maribor), prek Katadre.

Glede usposabljanja delegatov smo predlagali, da bi strokovne službe univerze pripravile program seminarja, ki bi ga OO ZSMS za svoje delegate enotno izvajale, ob prevzemu funkcije pa bi naj vsak delegat podpisal pristopno izjavo, ki bi vsebovala vse bistvene elemente njegovih pravic in dolžnosti. Prav tako bi se morali dosledno posluževati odpoklica in znamenja delegata, kadar ne bi vestno opravljal svojega dela.

Ob koncu smo se dotaknili še samoupravnega organiziranja študentov ob delu, ki nikakor ne more zažveti. Zato smo predlagali, da UK ZSMS sestavi posebno skupino, ki naj ta problem analizira, na podlagi dobljenih rezultatov pa se naj akcija vodi naprej.

Razpravo smo zaključili z mislijo, da bomo študentje šele ob doslednem izvajanju nalog, ki si jih bomo zastavili, dosegli svojo prisotnost na vseh področjih samoupravnega dela in s tem postali tudi enakopravni člani vzgojno izobraževalnega procesa.

Vera Damjan

LJUBI

»So prekinitve dela potrebne« se sprašuje avtor M. V. na prvi strani glasila ELKOM v številki 21 tega leta. Če bi se ustavil samo pri naslovnem vprašanju, ne bi napravil nikakršne škode, vendar so bili njegovi apetiti pametnega močnejši od običajne skromnosti in lahko njegovo pisarnje v nadaljevanju označimo ne samo kot prazno, nekoristno filozofiranje, temveč tudi škodljivo. Seveda, če vse to gledamo z razrednega vidika o katerem pisar M. V. verjetno ni niti slišal kar pa dokazuje omenjeni tekst.

Trditi, da ljudje (verjetno bi bilo pravilno reči proletariat) štrajkajo zaradi povečanja plač, more le človek, ki nima pojma o eksploataciji in odtujitvi, človek, ki nima pojma kaj pomeni razredni boj, kaj revolucija. In zaradi te razredne opredelitve pojma »štrajk« nam je ta beseda »naredila nekaj«, zaradi česar je ne uporabljamo. Dobro bi bilo tov. M. V., da bi si to zapomnili, kot tudi to štrajk nikdar ni bil rezultat »subjektivne stiske« in da štrajk ne pozna drugačije psihologije kot je psihologija množic. Ali vam je sedaj vsaj malo bolj jasno v čem se razlikuje štrajk od prekinitve dela?

Zdaj pa še o nečem drugem, kar bi po pomembnosti moralo biti prvo.

Kdo to, razen vas, danes in tu »uporablja štrajk kot obliko prisile nad tistim, ki odloča o reševanju problematičnih stvari? Ali samo vi trdite da »ni problema v združenem delu, ki bi ga mogli rešiti po mirni in samoupravni poti?« O, kako tragičen je vaš strah podpisati se in kako smešna je vaša pripravljenost izgovarjati se na tiskarske napake!

Poslušajte ga združeni delavci, ki nimate pojma da »odločate o skoraj vseh pomembnih stvareh«, ki ne veste, da »imate pravico do odprtih računov«, da »nobena vrata niso zaprta, in da je dolžan vsakdo pomagati«, vi, ki »osebno stisko sproščate na drugih«, poslušajte: krivi so sindikati, zeka, vaše neznanje...

Če celotni tekst »So prekinitve dela potrebne« priča, da gre za antimarksistično propagando, nesamoupravno teorijo in cerkveno filozofijo, potem se upravičeno postavlja vprašanje odgovornosti uredništva glasila ELKOM. Kajti, objaviti takšen tekst in mu ne dodati komentar, pomeni strinjeno z napisanim.

Delavci, še močnejše se združite! Očitno so vaši nasprotniki že zdavnaj in dobro združeni. Glasilo ELKOM je vaše, vam je odgovoren M. V. in uredništvo, vam odgovarja vodstvo sindikata in Zeka. Ne dovolite nekakšnim antidelavcem in raznim pisnikom da v vašem listu in za vaš denar širijo antiproletarsko propagando. si

Prekinitve dela, štrajki ali borba za boljše samoupravne odnose

V zadnjem času se je v Mariboru razpasla navada o urejanju samoupravnih odnosov na nenavadni način: s prekinitvami dela.

V razvitem kapitalizmu ljudje štrajkajo, da bi si izboljšali plače ali socialne razmere nasploh. Ta vidik je neposredno povezan z vsakim delavcem. Poleg teh štrajkov gre tudi za merjenje politične moči med sindikati in vlado ali sindikati in vladno stranko, kakor tudi za mirno izražanje nezadovoljstev (temu pravimo demonstracije) nad politično ali drugačno situacijo v svetu in v domovini. Štrajk uporabljamo kot obliko prisile na tistega, ki odloča o reševanju problematičnih stvari, in v takšne namene smo jih uporabljali pred vojno tudi pri nas.

sindikata (in ostale subjektivne sile), pa tudi na sodišče ali sodišče združenega dela ter družbenega pravobranilca samoupravljanja. Potrditi je treba resnico, da nobena vrata niso zaprta in da je dolžan vsakdo pomagati. Saj smo zaradi tega tudi formirali te družbene institucije.

Prekinitve dela v našem sistemu niso nova stvar. Precej pogoste so bile v času pospešene težnje po decentralizaciji družbenega sistema upravljanja ob hkratnem porastu moči birokratskih aparatov, bile so velike, v katerih so sodelovali celotni delovni kolektivi in majhne po delovnih skupinah. Sedaj pa je težko verjeti, da obstaja tudi takšna rešitev urejanja samoupravnih odnosov. Nesamoupravno urejanje samoupravnih odnosov... težko je najti

So prekinitve dela potrebne?

Družbene razmere pa so se spremenile. Na ravni doseženega družbenega (političnega in ekonomskega) razvoja smo ustvarili v družbi celo kopico možnosti za neposredno upravljanje in odločanje o skoraj vseh pomembnih stvareh našega življenja. Tako v organizaciji združenega dela odločamo v delovnih skupinah in v sindikalnih skupinah, na zborih in preko delegatov, odločamo v krajevni skupnosti in občini — odločamo o svojem delu, o vrednotenju tega dela, o našem socialnem — družbenem položaju, o medsebojnih odnosih na delu — le redka so tista področja, ki delavcu uidejo, ne da bi mogel razpravljati o njih in povedati svoje zahteve ter jih seveda tudi reševati. Navadili pa smo se tudi, ker živimo v mirni družbi, da vse zahteve, ki jih postavljamo, skušamo uskladiti s tistim, ki bi jih naj realiziral; potrebe skušamo poenotiti.

Ni problema v združenem delu, ki bi ga mogli rešiti po mirni in samoupravni poti. Delavski svet ima pravico odstaviti direktorja, delavci lahko zahtevajo ponovno ocenitev svojih del in nalog, pravico imajo do odprtih računov z vseh področij dela in samoupravnega življenja OZD — le vedeti morajo, kaj je za uresničitev določene zahteve treba storiti. Največkrat je že dovolj, da o njej spregovorijo na zboru delavcev. V kolikor tam ne najdejo razumevanja lahko zahtevajo obravnavo te problematike na delavskem svetu, se obrnejo na

(Nadaljevanje s 1. strani)

za prekinitve dela. Akumulacija nezadovoljstva mora na dan, pa če je realna ali nerealna. Nosilci akcije si dajo s tem duška, potem pa večkrat ne vejo kako nadaljevati, ne vejo pojasniti zakaj so se odločili za takšno pot!

So prekinitve dela torej potrebne?

Nikakor! Problem bi obrnil narobe in vprašal, kaj je v tem primeru naredila organizacija zveze sindikata, kaj zveza komunistov? Pri prekinitvah dela ne gre le za izpad dohodka, pri čemer je škoda po pravilu še najmanjša. Gre za občutno poslabša-

ustrezno opredelitev.

Z vidika posameznika je stvar malce drugačna. V kolikor smo humani, dovolj humani, da razumemo sočloveka in njegove stiske, bomo lahko razumeli tudi štrajke — prekinitve dela, kot zadnji izhod v stiski. Pri tem moramo upoštevati, da so med nami še vedno posamezniki, ki živijo v preteklosti, ali pasivno pustijo, da jih tok časa nosi za sabo; o stvarnosti in njenih zahtevah pa ne razmišljajo. V takšnem primeru, v primeru omejitve spoznanja o samoupravnih razmerah, spoznanja o ekonomskih nujnostih in omejitve spoznanja o svojih samoupravnih pravicah, je prekinitve dela (le kaj nam je naredila beseda štrajk!) zares videti kot edina možna rešitev. V subjektivni stiski se sprosti brutalnost (ne mislim na fizično nasilje), poveča se trmoglavost in človek se zapre v okviru svojih zahtev, svojega »prave!« Drugim pa je treba dokazati to nakopičeno moč, dobiti potrditev za pravilnost svojih zahtev in potreb!

V prikazanem primeru je prekinitve dela res izhod v stiski, prikaz človekove stiske, obupa, ker ne zna dopovedati drugim (pa tudi samemu sebi ne) kaj želi, ker jih ne zna prepričati in pritegniti k svoji akciji. Osebna stiska sproščena na drugih. Stiska posameznika v mnogokdaj precej mehaničnih medsebojnih delovnih odnosih.

Ogledali smo si družbeno in osebno plat vzrokov (Nadaljevanje na 6. strani)

nje medsebojnih delovnih odnosov. Vprašati se moramo, ali so naši sestanki zares tovariški in delovni ali pa le avtomatizem sprejemanja nerazumljivih sklepov in stališč. Kajti, vzrok za prekinitve dela ni le osebna stiska, vzrok je treba nujno iskati tudi v delu subjektivnih sil in samoupravnih organov. Prekinitve dela bodo počasni in vztrajno odmirale, v kolikor bo rasla medsebojna povezanost med delavci, samoupravna zavest delavcev in — skratka, vodilna vloga delavcev v združenem delu.

M. V.

GLASBA

ROCK GLASBA KOT SOCIOLOŠKO VPRAŠANJE

«Ker v umetnosti nimamo opraviti z nekakšno prijetno in koristno igralko, temveč... z razvijanjem resnice»
HEGEL

Do množičnih kulturnih fenomenov pristopa slovenska ideološka kritika največkrat na tri načine:

— prvič: na način nedolžnega nerazumevanja,

— drugič: na način neškodljive apologetike,

— tretjič: tako da je tiho.

Med ljudmi velja za »dobro« tista glasba, ki je široko poznana in priznana, vendar po tem kopitu izpade iz kontrole dobršen del glasbene ustvarjalnosti, ki iz teh ali onih razlogov ni širše poznana. Tako ljudje takšno glasbo ob naključnih stikih z njo navadno kategorično odklonijo. Vsa stvar z glasbo kot množično hrano za medije in občinstvo se že precej časa vrta v krogu kot maček, ki lovi svoj rep. Vsi hiti so si podobni kot jajce jajcu in vsi skupaj tvorijo za poslovne ljudi eno veliko zlato jajce. Informacijski mediji so postali tisti faktor, ki oblikuje naš okus, ki nam privzga vrednostne kategorije. Za večino ljudi je glasba navidežno precej nedolžna zadeva, dokler se seveda v njej ne »odkrije« ideološko kvarne konotacije, kar pa je včasih le spretna reklamna manipulacija določenih propagandnih institucij, čemur naivno nasede del domačega tiska (primer: punk delopagira fašizem). Večina ljudi meni, da je povprečna popularna glasba popolnoma nedolžna zadeva, ki nikakor ne more puščati kvarnih posledic. Dejstvo, da tudi pri nas izdajamo, predvajamo po radiu in navdve zagano propagiramo Boney M, Abbo, itd. ter razglašamo, da je Travolta naš idol, je za njih le preprost argument za trditev, da prav nič ne zaostajamo za civilizirano razvitim zahodnim svetom.

Večina glasbe, ki jo lahko danes poslušamo v večini radijskih programov, je (morda malce potencirano) podobna vztrajnemu kapljanju vode na glavo zvezanega človeka. Začuda pa ni še nihče zaradi tega znorel. Analiza glasbene podobe naših radijskih programov pokaže, da se jih večina ukvarja s poneumljanjem poslušalcev. Glasba je sposobna relevantnega formiranja človekove osebnosti, a dobršen del popularne glasbe, ki jo preko radia sprejmemo v svoje glave in zavest (do nezavesti) je realno gledano tako cenena (čeprav

prinaša nekaterim ogromno denarja), da bi bilo težko najti človeka, ki bi jo bil sposoben ovrednotiti.

Prisotnost pop glasbe, še posebej rocka, je v življenju mladih očitna, vendar pa so evidence, ki obstajajo, preskromne, da bi lahko z znanstveno resnostjo govorili o njenem pomenu za družbeno in kulturno življenje mladih. Teoretičnih in empiričnih znanstvenih del je zelo malo, ne samo pri nas, temveč tudi v svetu. Pop glasba je vedno predmet časopisnega in feljtonističnega razmišljanja, v katerem se ponavadi izkazujejo različna stališča in ocene: od diskvalifikacijskih — v imenu politične ali kulturne vrednosti — do tistih, ki ji pripisujejo skoraj revolucionarno kulturno vlogo. Družba, kot je naša ne more nekega masovnega pojava kar tako zavreči niti ga nekritično sprejeti kot vrednost. Pop glasba in vse, kar se godi okoli nje, zasluži, da se sistematično in interdisciplinarno raziše.

Kot plod takšnih raziskav je leta 1978 izšla pri Centru društvenih dejavnosti zveze socialistične mladine Hrvatske knjiga z naslovom Pop glasba i kultura mladih, katere avtorji so: Darko Glavan, Velibor Jerbič, Stoja Lukič in Vladimir Tomič. Knjiga je nastala kot posledica prepričanja avtorjev, da družba, kot je naša, ne more in ne sme zanemariti tako množičnega pojava, kot je nedvomno rock ali pop glasba.

«Pop glasba in kultura mladih» je bilb zasnovana kot temeljna sociološka raziskava, ki bi naj odgovorila predvsem na tri bistvena vprašanja:

1. kdo so obiskovalci rock koncertov,

2. zakaj obiskujejo rock koncerte in

kako jih podoživljajo.

Rezultati te raziskave so bili tako zanimivi, da so se avtorji odločili za knjižno objavo.

Avtorji so za svoje raziskave določili dva koncerta: domače sarajevske skupine Bijelo Dugme in britanske skupine Rolling Stones. Obe prireditvi sta bili glavna »hita« sezone iz sicer bogatega programa rock prireditev v Zagrebu. Rolling Stoni so bili najznamenitejši rockovski imi, ki je kdajkoli gostovalo pri nas, Bijelo Dugme pa je bila skupina, ki je domači rock potegnila iz nevarnih voda »zahodnih vplivov« v središče glasbenega dogajanja in polnopravne eksistence.

Rezultati analize kažejo, da se socialna struktura obiskovalcev obeh koncertov razlikuje tako od socialne strukture mladih v Zagrebu, kot od socialne strukture obiskovalcev rock koncertov v drugih državah (ZR Nemčija). Zdi se, da rezultati ankete resno ogrožajo tezo, po kateri so rock koncerti specifična oblika zabave nekaterih slojev mladih. Zanimiva je tudi ugotovitev, da obiskovalci rock koncertov niso razdeljeni na dve enaki polovici, moško in žensko. Med

obiskovalci je praviloma več moških kot žensk. Zanimivo je, da so rock koncerti moška zadeva tudi v drugih državah, kjer so analizirali občinstvo teh prireditev. V zahodnih glasbenih tednikih lahko zadnje čase čisto zasledimo resna razmišljanja na temo Ženske in rock. Mnogi so pripravljene pripisati rock glasbi stališče moškega šovinizma, toda dejstvo, da je podobna raziskava v ZR Nemčiji pokazala, da so tamkajšnji rockovski koncerti veliko bolj »moški«, kot obravnavana zagrebška, kaže, da vprašanje »moški — ženski« v rocku vsebuje veliko bolj zapletene vrvine, kot se to po prvem bežnem vtisu zdi.

Naslednja bistvena ugotovitev se nanaša na starost obiskovalcev rock koncertov, ki se giblje od 14. do 24. leta. Lahko torej rečemo, da je obiskovanje rock koncertov značilno za neko določeno življenjsko razdobje. Zanimiva je razlika med obema koncertoma. Na domačem se je zbralo občinstvo večinoma med 15. in 17. letom, na koncertu skupine Rolling Stones pa starejši od 20 let. Avtorji raziskave tolmačijo razliko s časovno dolžino glasbenega udeleževanja obeh skupin: medtem ko so naši rockerji bili v središču pozornosti šele leto ali dve, so Rolling stones imeli za sabo že skoraj poldrugo desetletje svetovne slave — torej so začeli v času, ko je večina njihovega zagrebškega občinstva štelala trinajst do petnajst let.

Raziskava je pokazala, da je tipičen obiskovalec rock koncerta moški, dijak ali študent, star od 18 — 20 let. V enem letu je obiskal tri koncerte, na analizirani koncert je prišel trezen in v družbi. Očitno rock koncertov ne smemo imeti za način zabave vseh slojev mladih. To v nekem smislu negira dobro znano geslo — sodobna mlada generacija je rock generacija.

Odgovor na vprašanje »Zakaj obiskujejo rock koncerte« je tesno povezan s številom poslušanih koncertov. Obiskovalci, ki so bili prvič na takšni prireditvi, so najpogosteje dajali nedoločene odgovore. Edini trden odgovor je bila želja, da vidijo, če je skupina tudi v živo tako atraktivna kot na posnetkih. Šele po prvem koncertu se začnejo razvijati želje, da bi sodelovali v skupnem razpoloženju občinstva, da bi pozabili na težave in probleme ter da bi se lahko tri ure sproščeno obnašali. Po tretjem obiskovanem koncertu izginja s seznama razlogov »pozabljanje težav in problemov«, po šestem koncertu pa tudi želja po sproščeni obnašanju. Po deveti obiskani prireditvi slabi celo »sodelovanje v skupnem razpoloženju« kot gonilni motiv; edini konstantni razlog, ki ne pojema niti po desetih in več obiskanih koncertih, je želja, da »vidijo prav to skupino«. Avtorji raziskave se razlagajo te ugotovitve z

»oblikovanjem okusa« in naklonjenostjo določenemu tipu rock glasbe ali posameznemu izvajalcu.

Podoživljanje koncerta je tesno povezano tako z vrsto koncerta kot tudi z individualnim in socialnim obeležjem obiskovalcev. Močnejše »podoživljanje« koncerta so zabeležili na domači prireditvi, kjer so obiskovalci izjavili, da je bilo čudovito sodelovati v skupnem razpoloženju publike, saj jim je to sproščeno obnašanje omogočilo, da so pozabili vse težave in probleme ter da so se lahko tri ure obnašali po svoji volji. Razlaga je preprosta: na koncertu Bijelega dugmeta je bilo mlajše občinstvo, ki še ni imelo tako bogatih koncertnih izkušenj.

Pustimo sedaj za nekaj časa obravnavano knjigo in pogledimo, kako je s podobnimi raziskavami v naši republiki. Žal smo postavljeni pred dejstvo, da v Sloveniji razen časopisnih, največkrat nezanesljivih, ocen ne premoremo tehtnejše literature o popularni glasbi in še manj o rocku. Zakaj je tako? Pri nas je, vsaj kaže tako, fronta zavračanja rocka, ki sega od RTV prek koncertnih agencij do tiskane besede, močnejša, kot v drugih republikah. Res pa je tudi, da se slovenski rock po obetavnem začetku (Kameleon) ni močneje razvil. Dve najboljši slovenski rock skupini September in Buldožer sta se obrnili k srbsko-hrvatskemu govornemu področju, ker pač na domačem slovenskem tržišču zanju ni bilo dovolj »kruha«. Res pa je, da v vsej Sloveniji ni mnogo primernih prostorov za nastope mladih še neafirmiranih skupin, ki bi se pred občinstvom kalile za kasnejše dosežke. Nekaj perspektivnih skupin je klonilo že po začetnih težavah.

Pri vsem tem pa lahko zanesljivo trdimo, da ima rock v Sloveniji svoje število občinstvo, kar so pokazali koncerti v ljubljanski hali Tivoli, ko so nastopali Queen, Uriah Heep, Tina Turner in drugi. Gotovo je tudi v Mariboru veliko privržencev rocka (koncert Bijelega dugmeta v oktobru), žal pa imamo v štajerski metropoli vedno manj možnosti za poslušanje kakšnega dobrega rock koncerta (vsaki dve leti gostuje Bijelo Dugme, in to je vse). Kaže, da je v Mariboru ta slovenska fronta zavračanja do rocka še najbolj občutna.

Prav takšno zavračanje je čutili tudi pri slovenski sociologiji, ki ji nista ne množičnost in ne nesozamerje med slovenskim rockom in zanimanjem za to glasbo porodila vprašanj za kakršenkoli premislek.

Ustavimo se še malo pri beograjskem koncertu skupine Bijelo Dugme, ki je bil pred približno dvema mesecema na stadionu JLA, kjer je okoli 100.000 mladih preživelo v družbi svojih priljubljenih rock ansamblov skoraj ves dan, od jutra do

GLASBA

pozne noči. Tega drugega, kot nekateri pravijo »rockovska kongresa mladih« (prvi je bil lani ob istem času na Hajdučki česmi, prav tako pred 100.000 mladimi), se je udeležilo tudi veliko raziskovalcev, fenomenologov, sociologov, psihologov z magnetofoni, anketnimi lističi in vprašalnimi polami v roki. In če je bil tistega dne na stadionu vsak tretji ali četrti beograjski mladostnik, se zares ne moremo čuditi, da je bilo vmes tudi toliko sociologov, psihologov in drugih raziskovalcev.

Najbolj pogosto vprašanje se je glasilo: »Zakaj ste prišli sem?« Najbolj pogost odgovor pa je bil: »In kaj je vas prineslo?« Nekje okoli šestnajsterca je več novinarjev in raziskovalcev poskušalo intervjuvati mlade.

Reporterka Vjesnika je vprašala: »Kaj je tu tako lepega?« in dobila je odgovor: »To je naš otok.« »Kaj boste z otokom? Se želite izogniti umazaniji in laži sveta?«

»Ne«, se je glasil bolj preprost odgovor. »Radi bi živeli bolj sproščeno, brez zoprnih vprašanj, brez bremen preteklosti.«

»Kakšnih bremen preteklosti?«
»Tudi vi sitnarite, tako kot drugi. Preteklosti! Starci nam kar naprej ponujajo svet svojih izkušenj, svojih spoznanj, svojih pojmovanj. Ponujajo nam svojo, preživelo, stvarnost, a pravico imamo do svojega mnenja, izkušenj, svojih pravil in življenja.«

Pa še en zanimiv podatek z beograjskega koncerta. Množica mladih je pokazala nenavadno samodisciplino. Šef zdravstvenih ekip prve pomoči na stadionu je povedal, da je bilo v dvanajstih urah le nekaj incidentov, in še to manj hudih; med eno od nogometnih tekem, ki se je udeležil približno prav toliko ljudi, pa morajo tudi po desetkrat poseči vmes. Od kot torej tisto staro prepričanje, da mladi na rock koncertih popivajo, uživajo mamila, razgrajajo in se pretepajo, če pa je beograjski koncert to zastarelo mišljenje povsem negiral?

Vrnimo se še malo h knjigi Pop glazba i kultura mladih. Da lahko takšna raziskava bistveno vpliva na odnos družbe in posameznikov do rock glasbe, rock koncertov in njihovih obiskovalcev, priča tudi končna ugotovitev zagrebške raziskave: »Verjetno je ravno omenjeno svobodno obnašanje, pa tudi množično zbiranje mladih, oblečenih na samosvoj način ter pogosto senzacionalistično pisanje v tisku o rock koncertih, ustvarilo v enem delu javnosti prepričanje, da se tu zbira pijana in z mamili zasvojen mladina, ki se nespodobno obnaša in pretepa.«

Naj takoj poudarimo, da na koncertih, ki smo jih preučili, ni prišlo niti do enega incidenta, pretepa ali česa podobnega. Zabeležili smo na začetku približno pet procentov opijanjenih

ter šest odstotkov na koncu koncerta. Velika večina so bili fantje. Po njihovih lastnih izjavah niso prišli na koncert, da bi ugotovili, kakšna je skupina v živo, temveč da bi pozabili težave in probleme. Na koncertu niso uspeli močnejše podoživljati dogodke, temveč so se tri ure sproščeno obnašali.

Domnevamo, da gre za tisti del mladih (njihovo število je v primerjavi s številom neredov na rock koncertih v

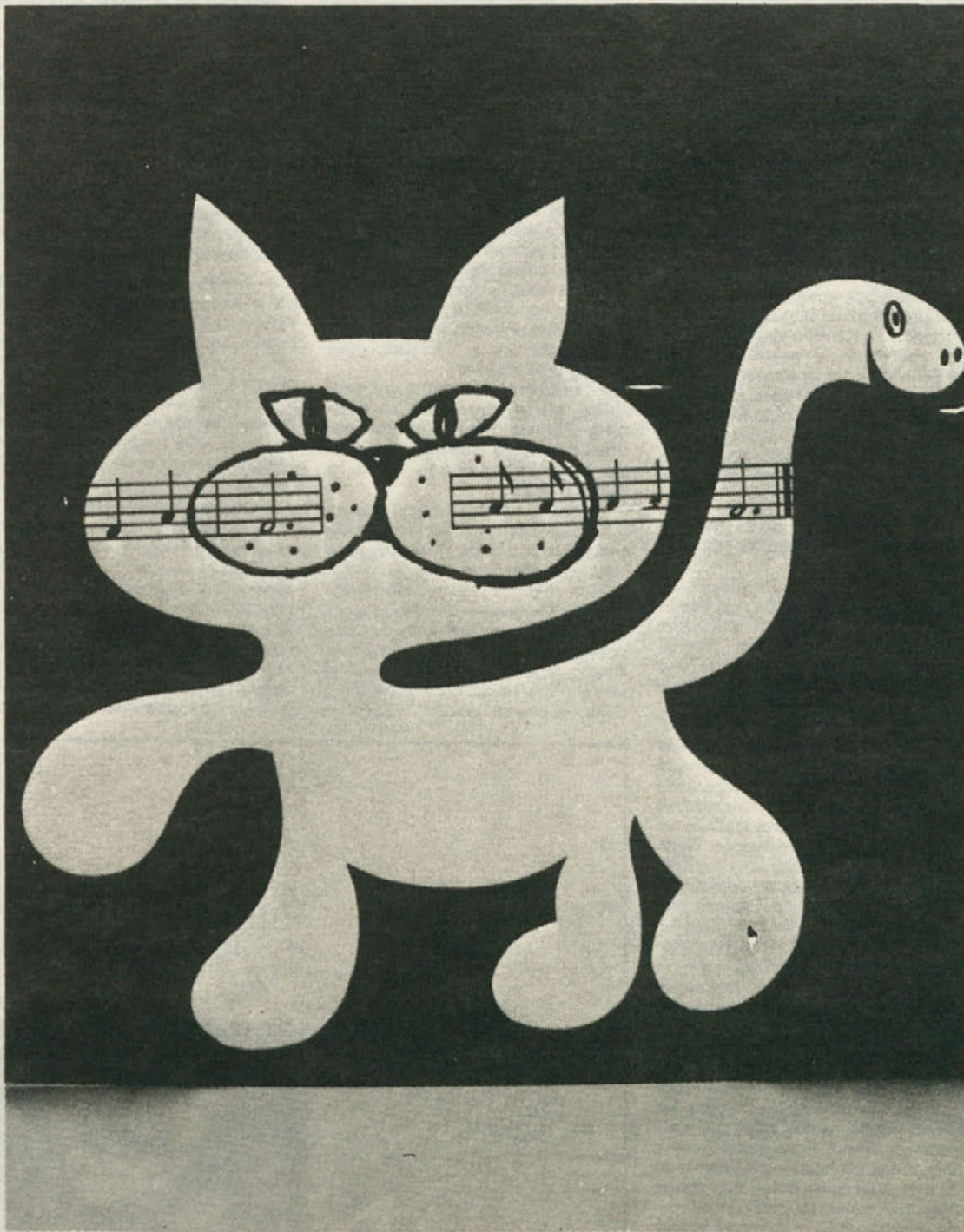
tujini ali v primerjavi z neredi na naših nogometnih igriščih in tribunah zelo majhno), ki so, bolj pod vplivom senzacionalističnega pisanja o rock koncertih v tujini kot zaradi potrebe ali navade prišli na koncert, da bi »v skladu z modo« oponašali svoje tuje vzore«.

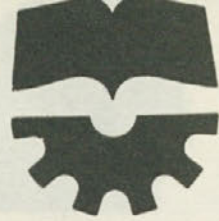
Morda bi podobna slovenska raziskava in podobne ugotovitve za slovensko občinstvo bistveno spremenile stališča zavračanja ter tako omogoči-

le več nastopov, več prostorov za nastope ter končno tudi zmanjšale obstoječe neredne takšnih prireditvah.

Rock ne potrebuje sociologije in raziskav, kot je bila zagrebška. Rock lahko živi poleg in mimo nje. Verjetno pa sociologija potrebuje rock kot eden od bistvenih elementov v kulturi mladih danes.

cic

INTERVJU

EN BRVAR, OSEMNAJST PESMI PLUS DODATEK

S peto pesniško zbirko Andreja Brvarja sem preživel očarljiv večer.

Ni mi bilo težko podoživljati Brvarjeve doživljaje. Z lahkoto sem se mogel zživeti v sleherni poetično sliko in to zaradi njihove preprostosti, ki jim daje svežino in zaradi njihove sugestivnosti, ki izžareva iskrenost. Ampak to ni bilo vse.

S temi osemnajstimi pesmimi sem preživel intimen večer. V vsaki od njih sem srečal samega sebe in odsanjaril svojo lastno zgodbo.

Zaradi tega sem Andreju naslednji dan rekel: »Fantastična je!«

Andrej se je le smehljaj.

Smehljaj se je tudi takrat, ko sem mu predlagal, da bi ga intervjuval za naš list. »Za Katedro vedno,« je rekel in omenil, da je nekoč tudi sam sodeloval na njenih straneh s pesmimi in z nekaterimi drugimi stvarmi — nekoč, še ne tako dolgo tega, ko je študiral v Ljubljani. V teh desetih letih so mu izšle štiri pesniške zbirke, zdaj pa sem ga za začetek razgovora povprašal po peti:

— Koliko je nova knjiga zares nova in v čem se razlikuje od dosedanjih?

— Nova knjiga se razlikuje od dosedanjih predvsem po novi pesniški metodi, po novem poetskem modelu. Za model sem namreč uporabil nek zanimiv pojav, ki se mi je razkril že pri pisanju holofernovskega cikla Buča na paro, a ga takrat nisem temeljiteje raziskal in praktično uporabil. Opazil sem namreč, da vsak normalen stavek — slika, ki je osnovni gradbeni material moje poezije, žarči nekakšen magnetizem in to v različnih frekvencah. Če se torej srečata isti frekvenci, ali iste frekvence dveh, vsebinsko sicer popolnoma različnih stavkov — slik, se le-ta brž sprimeta in zaharmonizirata v novi, pomensko kajpak docela irealni celoti. Zdaj — leta 1975 — sem začel pojav raziskovati najprej na področju »slik iz narave«, se pravi slik, ki so se porajale iz iste jezikovno-eksistencialne skušnje, iz katere je nastala predhodna, enovrstičniška zbirka Pesmi. K sreči se mi je omenjeno področje dovolj hitro razkrilo za estetsko izčrpano tako, da sem Pegaza kaj kmalu pognal na nov, manj popasen, sočnejši travnik — na področje »slik iz grobega, proletarskega življenja« in za tem — če nisem hotel, da bi uboga žival spet samo še prežvekovala — na področje »slik iz politično-gospo-

darskega sveta« ali, če hočeš, »slik iz socialističnega samoupravljanja«. Tako se torej v novi zbirki »selim« skozi tri jezikovno-eksistencialne skušnje, ki seveda niso nič drugega, kot tri sestavine tiste kemije, ki me že od vsega začetka določa za Andreja Brvarja.

— Zakaj si v knjigi priobčil tudi Dodatek, se pravi korespondenco s Francetom Pibernikom, ki obravnava tvojo poezijo, nastalo do leta 1975?

— Dopisovanje s Francetom Pibernikom sem vključil v zbirko predvsem iz dveh razlogov:

1. skozi interpretacijo lastnega pesništva — ki pa zato seveda ni nič bolj zavezujoča kot kakršnakoli druga interpretacija, »laika« ali »specialista« — sem skušal slovenskemu bralcu še enkrat izpričati, da moderna poezija ni nikakršen bluf, nikakršno igrakanje, nikakršna zafrkancija, ampak nekaj skrajno resnega, temeljnega, nekaj, čemur se je vredno predati ves in za vse življenje in

2. ker še do danes — žal — ni jasno kdaj bo Pibernikova njiga izšla v celoti (tisto, kar je spomladl izdala Matica, je le prvi del).

— Literarni teoretiki, pa tudi drugi, so te imenovali za pesnika-slikarja, za socialnega, proletarskega pesnika itd. Kako sam opredeljuješ sebe in svojo poezijo?

— Eni so res zagotavljali, da sem slikar vsakdanjega življenja, drugi, da sem socialni, proletarski pesnik, tretji spet, da sem popartist, reist itd. Takšno etiketiranje je seveda izključno stvar literarnih teoretikov, saj si z njim služijo vsakdanji kruh, s samo poezijo pa nima nobene prave zveze. Poezija je, ali pa je ni. Vsak pesnik je takšen, kakršnega ga v povezavi z delom, s prakso, določa — kot sem

rekel že prej — njegova lastna kemija. Ker je osnovni material moje poezije besedna slika, bi sebe že najlažje okarakteriziral za imagista, se pravi za avtorja, katerega osnovni poetski princip je montiranje besednih slik v nove pesniške organizme.

— Kljub diskutabilnosti delitve poezije na klasično, sodobno, avantgardno ipd, v katero kategorijo bi lahko uvrstili Andreja Brvarja?

— Vidim, da bi me rad napravil za pravega literarnega teoretika. No, po letnici rojstva in po pesniški praksi smatram, da sodim v tisto obdobje sodobne slovenske poezije, ki se je začelo v drugi polovici 60. let in katerega konec naj bi se dogajal danes. Gre za obdobje, ki ga menujemo tudi slovenska avantgarda.

— Dosti tvojih kolegov je obremenjenih s t. i. mariborskim provincializmom. Je Maribor res kulturna provinca?

— Glede obremenjenosti bi rekel, da je ta odvisna od posameznika. Kolikor širši je tvoj razgled, toliko bolj boleča je zate nerazvitost tvoje okolice. In obratno. Univerza? ... Dosti premalo je prisotna v tem našem mestu in tudi samo mesto se še dosti premalo zaveda svoje univerze. Vem, da je za vse to potreben čas. A Maribor ne bi smel imeti časa za čakanje.

— Kaj pa kulturna vzgoja?

— Če jo misliš v zvezi z literaturo, potem moram reči, da osnovna »nalog« literature ni vzgoja. Ta je predmet pedagogike. Vzgoja ni literaturi iminentna, čeprav lahko prevzame tudi to funkcijo, ampak potem gre navadno za slabo literaturo. Sicer pa si največ imel v mislih kulturo v širšem smislu. Seveda ... čim manj je prisotna tako v posamezniku, kot v družbi,

tembolj je tak posameznik divjak in družba džungla ...

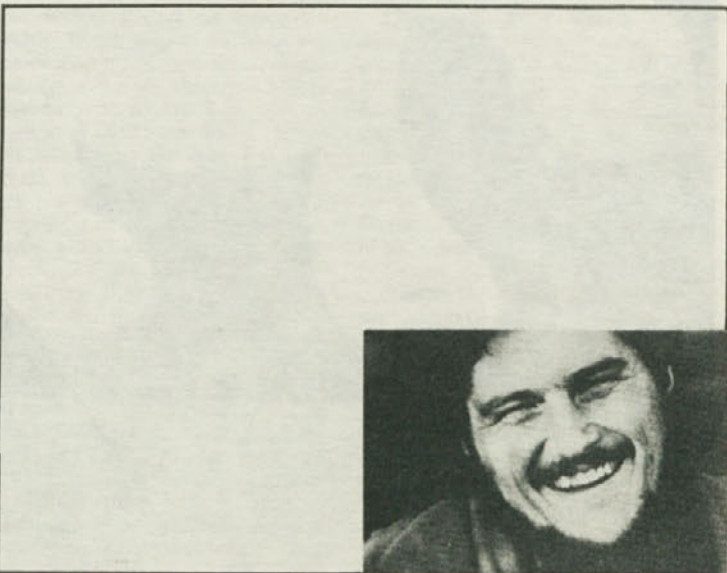
— Za konec še standardno vprašanje: Pripraviš kaj novega?

— Končal sem »Pesnitev o tem, kako je nastajala neka pesniška zbirka«. Malo čudno se sliši, ne? Boš že videl ...

si

11.

Jaz, nekaj takšnega, kot bo ponoči zahušal, prosvetar, ministerial, ki polagam hostije na jezik, deželni knez, inkasant, kavalir z rožo; jaz, ki še nisem koloniziran, ki še nisem tako totalno alieniran kot kakšen družbenopolitični delavec, ki se mi še zmeraj marsikaj fička, ki me nikoli ne uša, ki vzamem rent a car in se potapljam na dah; jaz, ki sem imel rad to mesto že v 60. letih tega stoletja, ko smo se pozimi hodili sončit v plavalne bazene na Otoku, ali pa v tisto šoderjamo ob Koroški cesti (takrat je še niso zasipavali s smetmi); jaz, nekaj takšnega, kot bi iz mesnice stopil s sladoledom, pasta za lotanje, peder, nor na torte in druga podobna peciva v treh nadstropjih; jaz, ki pojem v francoščini in prehitevam mimoidoče, avtociستerna za fekalije, kurja kost ob tračnici v Zidanem mostu, viničar, ki pokam vice, kvalificiran ključavničar, kajfež, marulek; jaz, ki mi črešnje bingljajo za ušesi medtem, ko s koščkom strešne opeke rišem po tlaku oranžni vlak z dosti oranžnega dima nad oranžnimi vagoni — kakšna kemija me sili, da pesnim? — bleščeč umotvor, umikajoč se ritensko, kotaleč sode dežja od zahoda, ves popraskan, pošrican, ves nesentimentalen kot cvet buče; jaz, nekaj takšnega, kot bi se vam po dolgem prehladu nenadoma odmašil nos sredi dišeče septembrske tržnice, rubež, misleč z besedami, solastnik SFRJ, ki tudi zdaj imam rad to mesto, ta kubizem mokrih streh z odsevi dimnikov in tv anten, te ulice in trge, ki jih poleti polivajo z Dravo, te široke delavske mase, ta folk, ki ob prvih pomladnih nedeljah tako radikalno pošizi (v mestu ostanejo le ostareli in zakonci z dojenčki); jaz nekaj takšnega kot Baranašičev Otmar, kot federma-drac iz morske trave, kot buldožer ali kombajn ali valjar; jaz, ki se mi ob prvem aprilskem grmenju zdi, kot bi se znova vrnil domov, ki mi iz aktovke gleda štruca kruha, ki mi dan s svojo modrino sije na list, medtem ko sestavljam in pilim in kolnem to pesem!

POEZIJA

Joan Flora, nagrajenec Mlade Struge 1978, je bil rojen 1950. leta v banatskem Novem Selu. Gimnazijo je končal v Vršču, filološko fakulteto pa v Bukarešti. Živi v Pančevu in dela kot kulturni urednik pri listu LIBERTATEA. Objavil je sledeče knjige: Valčki, Bršljan, Pesniški, Fizična svetloba.

UMETNOST UBIJANJA

Teleta v prisilnem jopiču, ovni, kovinski konji, svinje, mezgi, nilski konji plašno čakajo v klavnici, koščajo spuščajo lahne krike ob zori. Kašljajo konvencionalno, osvobajajo se lastne krvi, brez predsodkov in pregovarjanja. Razen tega se ve, da mora noževa ostrina bleščati, da ima kanal za odtok krvi, da ima ročaj iz drenovine in ulecenjen vrh, da mora kanal udarec objestiti in strašen, da se kri živa v akumulacijska jezera in da mora živati v cestah in bulevarjih, po vrhovih zaprtih dvoriščih, prodajalnah in javnih dvoranah. V učbenikih je predvideno da morajo biti megleni in kriminalni prvotni svetovi, skriti v očeh in ledvicah živali, v srcih, v črevah, kopitih, zobeh in njihovih sanjah, in razprave na dolgih delovnih sestankih, kjer se metodično in znanstveno analizira odnos in vpejani v knjige in se izumlija sreča. Mimogrede se pojavljajo mali problemi in sumi. Se izplača ali ne vsak dan zakopavati cele planine kosti, lobanj in drugih dlake, par' lev in suhih ovnovskih jezikov, ko se se, da jih lahko grmadiš in zmeleš nad velikih mlinskih, in jih razsujesh nad krizantemami in drugimi jesenskimi cvetovi? Da jih lahko zapakiraš v škrnicije bakrove barve, rdeče, zelenkaste, rjave, prozorne in jih postaviš na prodaj. Na koncu, imamo se lahko za srečne. Toda glej, v nas kaplja od Adamovega jabolka nazdol prastari, vesoljni mir in rž nam raste pod oknom.

ENA LOPATA PRSTI DRUGA ŽLINDRE

Kopljesh kolikor moreš globlje, čakaš, da prisije sonce na vsej dolžini polja, mrtvaka daješ na mehko, zapiraš mu oči z bakrenimi kovanci, vržeš mu lopato zemlje, drugo žlindre na vrh. Vztrajaš ne biti sentimentalni in osamljen, utrjuješ prst z opekami ob straneh. Višnje cveto in ne puste kostem pasti od mesa, da se ponovi zgodovina.

KRONIKA

Kmetje iz moje vasi vozijo svoje umrle s traktorjem in ne odhajajo v WC iz kopalnice, mi pravi mlad kmet, in si za praznike ne mažejo lic z mastjo, pomešano s pepelom. Kupčujejo z leji, kupčujejo pohištvo za štiri milijone, kombajne, kultivatorje, BMW diesel in vzdržujejo po dve gospe v mestu. Moji kmetje ... ampak stoji jezik mi je zledenel v ustih, odkar samo pripovedujem: tako, dajva, tudi midva popijva karkoli močnega, mi reče mladi kmet, da dan ne bo šel kar tako v nič.

BANANAS PANAMA

Zgodaj zjutraj zbiram kruhove drobtine in jih zavijam v bananino lupino z napisom Bananas Panama. Lupino dajem na list indiga, ki ga zmečkam in pustim, da stoji na mizi do podneva. Čeprav se ne bo izlegel podrasov miadič, ta mračni zavoj vznemirja: ne moreš v miru popiti svoje kave, ker se ti prikazujejo ali one ribe iz J. D. Salingerja ali nosnica od luesa zjedena. Požrem ga brez zvečenja, zavitek na enajst in dvajset. Ne morem čisto natančno ugotoviti, da je to Bananas Panama ali pa je Bananas Panamas.

MARIJA IZ MOLA

Kako lepo je ležati zjutraj med oblaki pernice in v postelji piti kavo in čutiti, kako peče, kako se prebija vame in mi je všeč veličati svobodo iz ležečega položaja. Družabno dekletu, hašminkaj se, pobeli se s pudrom, udari se z dlango po čelu, opravi posel, pomembno je rdečilo, zakaj celica se deli na dvoje in spet na dvoje. Prihajš iz Mola, bik te ovoha: va, tvoja melona se razletava v carski jedlinici.

V CERKVI SVETA SOFIJA V OHRIDU

Medtem ko poslušam Rafaela v cerkvi Sveta Sofija v Ohridu, po velikih mestih delavci luknjajo asfalt, kopljejo kanale, delajo metroje, znoje se s hidrantom. Rafael bere in gestikulira, štejem lesene stebre v cerkvi, zapazim več od trideset vrst damskih frizur in prav toliko vrst tilnikov. Madona z brado, televizija svečana atmosfera, čist alkohol, spit v zvezdah, uradniki so budni. Beže v zvišeno glasbo sfer, medtem ko poslušamo Rafaela v cerkvi Sveta Sofija v Ohridu.

ARS POLYTICAE

Živim in imam vse motive za življenje. Vem, da bodo leve stranke potrile moderno zgodovino. Obstajam, da bi bil obtožen za mnogokaj, ko ne delam drugega, kot pravim, da je črna tristo, kar je črna. Tudi nisem najčastnejši pesnik te dežele, ki je moja. Obstajam in pišem (ker tako hočem) neko knjigo o terapiji dela. Mislim doma, ideja o osebnih sreči je dobra, da se vrže v posteljo razrednemu sovražniku, pravim.

SAMIZDAT

Paradižnik, genuine russian, umetnost in plagiat. Lahko me ubiješ, toda ne bom opustil prigrizka in pisanja. Splošna bibliografija, Samizdat. Poglavar domorodcev dobiva težko epistolo od nekega genialnega umetnika, v kateri med drugim nič kaj provokativno ugotavlja, da je tu svoboda mišljenja, svoboda izražanja ... Samizdat objavlja pismo, poslanemu sovražniku, bolj kot ostremu edinemu sovražniku, bolj kot ostremu misteriozni sekretar Samizdata prav domorodni poglavar. Kijevske katarcombe, pravim, skrivajo čudovito in knjižno stran dogodkov. Policija v tem igra kravo čisto vlogu.

IZBOR "STRUGA 79"

TEORIJA

KAKO VREDNOTITI UMETNINE?

Vsaka sodba je predvsem rezultat posameznikovega individuuma, se pravi, da v bistvu nima objektivne vrednosti. Je posledica psihičnega odziva na predmet vrednotenja, ta pa je pogojen z momentom in psihičnimi značilnostmi posameznika („notranjosti“, tj. značaja, inteligence, čustev, podzavesti in njihovih eventualnih anomalij, in „zunanjih“ vplivov, tj. tistega, kaj in kako je zunanji svet do takrat zarisal v psihi). Od „zunanjih“ faktorjev je še najbolj pomemben splošni okus družbe, ki ji dotični individuuum pripada.

Vendar individualne sodbe o umetnini ne moremo negirati, še posebej zato, ker je nastanek umetnine ne le prav tako individualen, ampak celo bistveno pogojen z vplivi, ekvivalentni tistim pri vrednotenju.

Če torej hočemo, da naša sodba (pa čeprav le subjektivno) zares ustreza predmetu vrednotenja (tj. umetnini), jo moramo nasloniti na objektivna merila. Da bi se do njih sploh dokopali, si moramo kar najbolj eksaktno razložiti stroj in bistvo umetnosti same.

In kaj umetnost pravzaprav je? Od meni znanih trditev se resnici še najbolj približuje izjava Branka Rudolfa: „Umetnost je prenos čustveno poudarjenega doživljanja pomembnih in značilnih vsebin s pomočjo izraznih sredstev, ki so se vsaj deloma uveljavila v določeni družbi.“

Da bi se prepričali o definicijski vrednosti navedene izjave (kar bi pomenilo, da jo lahko vzamemo za osnovo objektivnega vrednotenja), jo je potrebno razčleniti in preveriti:

Izrazna sredstva so kontaktni mediji, po katerih se tudi delijo umetniške zvrsti. Njihova uveljavljenost v družbi (in s tem tudi v kulturi) je torej posledica sposobnosti kontaktnega medija, da ustreza predmetu podajanja; določajo pa jo v družbi veljavna estetska in druga merila.

Ta trditev sicer drži (vsaj v zgodovini se je potrdila), vendar ji lahko očitamo, da se ne ukvarja dovolj z umetnino samo, ampak predvsem z njenim nastankom; ne ustreza pa tudi zahtevi objektivnosti po distanciranosti od časa, prostora, družbe in njenih norm (starejša dela, ki jih ocenjujemo, so tako ali tako že preživela časovno selekcijo, pa tudi pri

oceni novejših del se moramo — vsaj v fazi objektivnega vrednotenja — izogniti kakršnekoli aktualizmu).

Prenos čustveno poudarjenega doživljanja pomembnih in značilnih vsebin lahko enačimo s psihičnim potekom nastanka umetnine; delimo ga na tri organsko povezane komponente:

1. impresija (čustveno poudarjeno doživetje, ki ima pomembnosti in značilnosti doživete vsebine ustrezno intenziteto);

2. konstrukcija umetnine (umetnikovo podoživljanje in preoblikovanje impresije, prvi element „prenosa“, ki je premišljen in naravnano na podobo umetnine);

3. ekspresija (drugi element „prenosa“ namenjen akceptorjevemu podoživljanju).

Tudi ta del trditve je torej usmerjen v gnezdo, ne pa v eksistenco umetnine. V fazi objektivnega vrednotenja pa je sploh nesprejemljiv, ker umetniške vrednosti (ki je za vsako umetnino bistvena kot njena vrednost) ne najde zgolj v umetnini sami, ampak šele v podoživljanju v akceptorjevi psihi.

Tudi celotna trditev torej nima definicijske vrednosti, in kot taka nam vsaj v fazi objektivnega vrednotenja ne ustreza. Je pa primerna za dokončno oblikovanje sodbe, kajti „prenos“ ni stanje, ampak časovno in prostorsko določeno dogajanje, se pravi, da ustreza konkretnemu; pri iskanju objektivnih meril pa potrebujemo splošno bitnost umetnosti oz. umetnin. Za osnovo torej potrebujemo ustrezno formuliran

pojem eksistenčnega statusa oz. eksistenčnega modusa.

S teorijo, ki jo zagovarja Roman Ingarden (1893—1970, poljski filozof in umetnostni oz. literarni teoretik, privrženec Husserlove fenomenologije), se sicer ne moremo povsem strinjati, vendar nam ustreza ugotovitev, da je eksistenčni modus vseh umetnin enak: umetnina je namreč zgolj intencionalni predmet, ki je v skladu z dejstvom, da je sestavljen iz elementov, katerih pomenska eksistenca je zgolj intencionalna. Eksistenca umetnine torej ni avtonomna (je heteronomna), saj je odvisna od druge biti: po eni strani je to avtor s svojimi psihičnimi akti, po drugi pa fizični fundament, ki jo ohranja.

Do sem vse O. K., ampak to velja tudi za izdelke, ki z umetnostjo nimajo nobene zveze. Tu si pomagamo z domnevo, da se objektivno bistvo umetnosti (ki loči umetnost od drugih del, ki ustrezajo definiciji o intencionalnem predmetu) skriva v kvaliteti in prisotnosti nadpojavnega oz. nadpredmetnega, se pravi metafizične kategorije, ki jo lahko imenujemo „umetniškost“. Ta se neodvisno od časa in meril (družbenih in subjektivnih) skriva v skladnosti med posameznimi plastmi umetnine. Te pa so:

1. kognitivna plast, ki zajema vse tiste vsebinske, pa tudi oblikovne elemente umetnine, ki posnemajo ali kažejo na fizično, psihično ali kakršnokoli zunaj umetnine obstoječo realnost;

2. etična plast je s kognitivno v najtesnejši zvezi. Je pravzaprav

vrednostna oz. aksiološka, etična pa le, če etiko pojmuje mo kot celotno razmerje oz. odnos do realnosti. Ta plast je posebej poudarjena v angažirani umetnosti;

3. estetska plast, ki pa ne sme biti merilo za nedoločne, pogosto preširoke ali celo neumetnostne pojme oz. pojave (kot so npr. Kantovo „brezinteresno ugajanje“ ali „smotrnost brez smotra“, Heglovo „čutno svätenje ideja“ ali Crocejeva „intucija-ekspresija“), pa tudi ne za samo obliko. Označuje skratka elemente, ki niso etični ali spoznavni, ampak čutni ali vsaj kvazi-čutni.

Te plasti se združujejo v sistematično celoto, ki mora biti kar najbolj harmonična. Vendar to ne pomeni, da morajo biti posamezne plasti (kvalitativno ali kvantitativno) enakovredno zastopane, morajo pa se medsebojno kar najbolj skladno dopolnjevati.

Ta sistematična celota mora ustrezati pomenu in formi umetnine kot take, vse to pa kontakt-nemu mediju (oz. umetnostni panogi, ki je od njega odvisna, in znotraj nje najbolj primerni zvrsti).

Od tega, ali in v kakšni meri, pa tudi na kak način, ustreza predmet vrednotenja tem zahtevam, je odvisno, ali ga lahko označimo v kategorijo nasprotnih, povečini negativnih pojavov, npr. kiča.

Zdaj pa se ponovno spomnimo, da je tudi akceptor soustvarjalec umetnine (pač glede na to, kolikšen oz. kakšen umetniški užitek mu nudi, kar je odvisno od njegovih že na začetku teksta omenjenih psihičnih reakcij).

Objektivna sodba namreč ustreza le eni plati resnice. Njena vrednost pa je poleg tega predvsem v tem, da že metoda njenega oblikovanja — analiza umetnine in ponovna sinteza na kar najbolj objektivni način — odpre široke perspektive razumevanja, ki je samo po sebi ene od osnov za dokončno sodbo; pa tudi sama objektivna sodba se ne zadovoljuje sama s sabo, ampak teži k dokončni dopolnitvi.

Dokončna sodba naj bo torej sinteza oz. medsebojno preverjanje in dopolnjevanje objektivne in subjektivne sodbe!

(Ta članek je napisan na podlagi lastnih idej in ob pomoči gradiva: Janko Kos, Literatura, Literarni leksikon 2, izdaja SAZU — inštitut za slovensko literaturo in literarne vede; tisk ČGP Delo, 1978. Leksikon Cankarjeve založbe, dopolnjeni prevod leksikona Brockhaus, Wiesbaden, ZRN; tisk ČGP Delo, Ljubljana 1973)

KRITERIJI ZA VPIS ALI VPIS BREZ KRITERIJEV

Vpisi v višje letnike so za nami. Preživeli smo tudi vse tiste dni, ko smo na zadnjih izpitnih rokih uspešno opravili zavidljivo število izpitov ali pa trepetajoč prihajali v šolo in na oglasni deski hlastno prebirali vsa obvestila z upanjem, da bo na enem izmed njih seznam študentov, ki se lahko vpišejo brez potrebnih pogojev.

Kako je z množičnim opravljanjem izpitov v zadnjih rokih, vemo. Dejstvo je, da študent ne more v tako kratkem času, kot ga ima v tem primeru na razpolago, zahtevane snovi naštudirati tako, kot bi bilo potrebno, a izpite vseeno opravi. S takšnim popuščanjem pri kriterijih ne dosežemo nič drugega kot padec kvalitete našega znanja, kar pa, mislim, ni niti v našem niti v družbenem interesu. Tudi delovne organizacije si želijo strokovnjake v pravem pomenu besede, ne samo na papirju.

O zniževanju pogojev bi se prav tako dalo povedati besedo ali dve. Manjka ti en izpit, oddaš prošnjo za vpis in ves trepetajoč čakaš, kako ti bodo na prošnjo odgovorili. Ali je res takšen način preizkušanja študentovih živcev potreben? Saj jih vse leto treniramo — pred vsakim izpitom, pa naj bo še tako enostaven, ne ostanesh ravnodušen, še posebej, če čakaš profesorja tudi po več ur! Takšne treninge ob začetku novega šolskega leta bi lahko torej povsem opustili.

Za kaj pri vsej stvari pravzaprav gre? Vsako leto se namreč dogaja isto — ob začetku šolskega leta se postavijo za vpis v višji letnik eni pogoji, ob koncu tega leta pa se znižuje ali kriterij na zadnjih izpitnih rokih ali pa število pogojnih izpitov. Zakaj tako?

Pravijo, da smo študentje lenobe in špekulanti ali pa se ne znamo učiti. Pa je krivda res samo na naši strani? Problemi pri vpisu se vsako leto ponavljajo, in če smo ranje krivi sami, zakaj nam potem vedno znova pogledajo skozi prste? Počasi bomo dobili kompleks, da smo zabiti, ker nismo sposobni naštudirati vsega, kar je bilo predvideno: Ampak, ali je mogoče, da bi bilo toliko študentov nesposobnih za študij? Mislim, da je to težko verjetno. Prav tako ni mogoče, da bi bili vsi špekulanti in lenobe. V takšnem primeru nam prav gotovo nihče ne bi pogledal skozi prste.

Ali se morda za zniževanjem pogojev oziroma kriterija na zadnjih izpitnih rokih skriva kaj drugega? Morda spoznanje o nerealno zastavljenih pogojih? Morda spoznanje o

neustreznih učnih načrtih?

Morda pa so nas profesorji tako vzljubili, da nas enostavno nočejo izgubiti?

dv

KDO LAHKO PLEŠE?

Zgodi se, da se vam nekega dne zahoče plesa.

Dogovorite se s prijatelji in odidete v eno od mariborskih restavracij s plesiščem. Teh pa žal ni mnogo: Slavija (živa glasba), hotel Habakuk (živa glasba), Pri treh ribnikih (disco), Fontana (disco), Pristan (disco) ... Imena in naslovi teh restavracij pa sploh niso važni, gre predvsem za nekaj drugega: gostilniško prisilo, ceno in celo rop.

Še preden prav vstopite v prostor s plesiščem, že plačate vstopnino in obvezno konzumacijo. Delno ste svojo dolžnost do restavracije tako že opravili. Ostalo še pride. Sledi obvezna garderoba in šele po tem opravilu lahko sedete za mizo, ki pa mora biti že vnaprej rezervirana. Nimate name-na jesti, kvečjemu bi radi kaj popili.

Ob koncu se vam z nasmeškom na ustih pri mizi prikaže natak, ki vam naredi račun. Na hitro ugotovite, da je znesek manjši, kot pa ste plačali za konzumacijo. Oddate konzumacijo in lahko še samo navno pričakujete, da boste ostanek denarja dobili nazaj. To se ne bo zgodilo, pa četudi se sredi restavracije postavite na trepalnice. Ostanek si enostavno prilasti restavracija. V zakonu o združenem delu piše, da se dohodek lahko dobi samo na osnovi dela, se pravi, da so vas oropali sredi belega dne. Najprej vas torej prisilijo, da plačate konzumacijo (tudi prisila je pri nas nedovoljena), nato vas pa še oropajo.

Po plesu bi radi na vsak način prišli do svoje garderobe, ki ste jo prej zaupali garderoberkam. Če ne boste plačali, se to ne bo zgodilo. Vsaj po moje bi morala biti garderobnina všteta v vstopnino.

Kje je torej poštenost teh restavracij? Morda v tem, da se večjajo socialne razlike in da plešejo samo tisti, ki imajo denar? Ostali pa najlepo ostanejo doma, saj bi si le stežka lahko privoščili vsaj štirikrat mesečno oditi na plesišče. Med te »ostale« lahko mirno štejejo študente, delavce v proizvodnji ... Vsi ti bi radi plesali, a žal ne morejo.

Komentar bi bil ob vsem tem popolnoma odveč.

Iztok Jančar

POINT — TAKO IN DRUGAČE

Tako:

Prvi dan seminarja na Pohorju smo bili po večerji priča zanimivemu programu skupine Point. Verjetno nisem edini, ki mu je žal, da je bil nastop tako kratek, saj smo lahko bili s prikazanimi točkami zadovoljni.

Kaj pa — drugače?

Večkrat smo bili priča razpravam o odtujenosti dejavnosti KUD ŠTUDENT od osnovne sredine tako v samih programih in njihovih izvedbah kakor tudi v obnašanju izvajalcev. O tej trditvi smo se ob tej priložnosti lahko sami prepričali, saj lahko mirno trdim, da opazovalec, ki bi stal ob strani, nikakor ne bi sodil, da so članice skupine Point tudi članice družbe, ki ji je bil program namenjen. Ta družba pa smo bili študentje, udeleženci seminarja.

Škoda je, da se je dober vtis po končanem programu razblinil, ko so se članice skupine Point s svojimi spremljevalci vrnile v dvorano. Nikomur ne oporekam zaslužene slave, očitno pa je le-ta nekaterim dokaj hitro zrasla čez glavo. Kako si naj sicer razlagam njihovo dislocirano in odtujenost od nas (navadnih) študentov, obnašanje na plesišču, ob mizi, ob pijači...?

Škoda, zares! Matjaž Zupanc

MLADOST V GOSTILNAH

V vseh informativnih listih lahko beremo o aktivnosti mladih na tem ali onem področju. Organizirajo se delovne akcije, tekmovanja... Seveda potem živimo v prepričanju, da je mladina zelo angažirana in delovna, saj sicer ne bi dosegala takih uspehov. No, povsod pa le ni tako.

OO ZSMS Pohorski bataljon ima bistvene težave z vključevanjem mladine v svoje delo in tako so vse dobrotelne in delovne akcije obsojene na propad. Se bolj pa nas čudi, da so tudi plesi slabo obiskani.

Mladež raje zahaja v mesto in si tam išče odgovarjajočo družbo in vrsto zabave. Ali je temu res kriva provincialnost ali pa še kaj, se sprašujejo tisti, ki se kljub vsemu le trudijo biti aktivni. Nemara je za neaktivnost krivo tudi to, da ni primernih prostorov, kar pa seveda ne bi smel biti edini razlog za nedejavnost večine. Morda pa se bo stanje izboljšalo, ko bo zgrajena zgradba krajevne skupnosti?

Seveda to še zdaleč ni edina rešitev in dokler mladine ne bomo uspeli pritegniti k sodelovanju, toliko časa ne bomo mogli govoriti o organiziranju.

Gostilne pa so vedno bolj polne, polne... mladih ljudi!

Zalka

